ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Investiční potřeby obcí v modelových venkovských regionech

Investment needs of municipalities in model rural regions

Plzeň 2021 Jiří ŠTICH

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Investiční potřeby obcí v modelových venkovských regionech“

vypracoval/a samostatně pod odborným dohledem vedoucí/vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

Plzeň dne 10. 5. 2021 v. r. Jiří Štich

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce, panu doc. RNDr. Jiřímu Ježkovi, Ph.D., který mi po dobu psaní mé práce poskytoval rady i materiály. Dále bych chtěl poděkovat paní Ing. Haně Bouchnerové, která mi jakožto manager MAS Aktivios a starostka obce Nezdice poskytla praktický náhled na problematiku řešenou v této práci a také materiály, které jsem využil. Můj dík také patří mé rodině za pomoc a podporu při tvorbě této práce

Obsah

Úvod **11**

1 Metodologická část **12**

1.1 Cíle práce a výzkumné otázky 13

1.2 Zdroje 13

2 Venkovský region **15**

2.1 Způsoby vymezení venkovského regionu 15

2.1.1 Vymezení venkovského regionu dle OECD 15

2.1.2 Vymezení venkovského regionu dle kritérií 16

2.1.3 Vymezení venkovského regionu dle potenciálu rozvoje 17

2.1.4 Vymezení venkovského regionu dle faktorů rozvoje 18

2.1.5 Vymezení venkovského regionu dle hodnocení venkovských obcí 20

2.2 Popis použité typologie 22

3 Historie venkovského prostoru **24**

4 Problémy venkova **27**

5 Rozvoj venkova **31**

5.1 Cestovní ruch 31

5.2 Obchodní obslužnost 31

5.3 Dostupnost zdravotní péče 32

5.4 Mobilizace endogenních zdrojů 33

5.5 Aktéři regionálního rozvoje 34

5.5.1 Kraje 35

5.5.2 Mikroregiony 35

5.5.3 Místní akční skupiny 35

5.6 Vybrané typy venkovských regionů 37

5.6.1 Venkovské obce v zázemí metropolitních regionů 37
5.6.2 Periferní regiony 39
5.7 Situační analýza ORP Přeštice 41
5.7.1 Zaměstnanost a pracovní příležitosti 42
5.7.2 Bydlení 42
5.7.3 Zdravotnictví 42
5.7.4 Místní spolky 43
5.7.5 Školství 43
5.7.6 Doprava 44
5.7.7 Investiční potřeby řešené ve strategických dokumentech 45
5.8 Situační analýza ORP Sušice 47
5.8.1 Nezaměstnanost a pracovní příležitosti 48
5.8.2 Bydlení 49
5.8.3 Zdravotnictví 49
5.8.4 Školství 49
5.8.5 Místní spolky/ aktéři místního rozvoje 49
5.8.6 Doprava 50
5.8.7 Investiční potřeby řešené ve strategických dokumentech 51
5.9 Porovnání vybraných ORP 53
6 Vyhodnocení dotazníkového šetření 56
6.1 Hodnocení vývoje v posledních deseti letech 56
6.2 Hodnocení občanské vybavenosti 57
6.3 Investiční potřeby 59
6.4 Rozdíly 62
6.5 Překážky budoucího rozvoje 63
6.6 Projekty 64

7 Shrnutí poznatků z dotazníkového šetření 66

Závěr a doporučení pro budoucí rozvoj 68

Seznam použitých zdrojů 71

Seznam obrázků 74

Seznam příloh 75

Abstrakt

Abstract

Úvod

Problémy a investiční potřeby venkova jsou velmi diskutovaným a důležitým tématem. Důležitost tohoto tématu v kontextu České republiky ještě umocňuje fakt, že by se převážná část České republiky dala označit za venkovský prostor. I přes to, že zjištění investičních potřeb jednotlivých venkovských regionů je klíčové pro zajištění dobré podpory jejich rozvoje a řešení jeho problémů, mnoho prací s touto tématikou neexistuje. Problémy venkova bývají často uváděny dosti obecně a univerzálně pro celý venkov, bez zohlednění jeho možných typů. Z tohoto důvodu jsou v práci popsány i jednotlivé možnosti typologií venkova.

Pro svou práci jsem si vybral k porovnání regiony periferie a zázemí metropolitních jader, jelikož na nich lze dobře ilustrovat rozdílnost venkova a s tím spojené diference v jejich problémech a investičních potřebách. Jako zástupce těchto regionů byly vybrány správní obvody obcí s rozšířenou působností Sušice a Přeštice, které oba leží v Plzeňském kraji a lze tak prezentovat i porovnat jejich postavení v kontextu jednoho kraje.

Toto téma jsem si vybral z důvodu, že jakožto obyvatel obce, která je součástí jednoho ze zkoumaných regionů, jsem si vědom její důležitosti a bylo mým cílem přinést do této problematiky nový pohled a také možná doporučení pro budoucnost a další rozvoj.

1 Metodologická část

Při výběru vhodných regionů k porovnání jsem nejdříve zkoumal různé typologie venkovských regionů. Pro zpracování mé práce jsem zvolil typologii dle Ženky, ve které jsou dobře diferencovány jednotlivé typy regionů, a také jsou zpracovány v mapových podkladech.

Pro účel své práce jsem vybral k výzkumu a porovnání venkovské obce v periferních regionech a venkovské obce v zázemí metropolitních jader a krajských měst, jelikož by na nich měl být zřetelně vidět vliv dostupnosti jádra, hustoty dopravní sítě, hospodářské úrovně a dalších ukazatelů.

Konkrétní výběr obcí s rozšířenou působnosti, dále jen ORP, byl ovlivněn nejen vlastní preferencí z důvodu mého bydliště, ale i výsledky dotazníkového šetření, kde jsem musel najít ORP, kde byl počet participujících obcí dostačující. Výběr ORP, jehož obce se nacházejí v zázemí metropolitních jader a krajských měst, byl zúžen na ORP Přeštice, které je mimo jiné mým bydlištěm a mám tak vlastní zkušenosti s jeho funkcemi a nedávným vývojem.

Obce, jež se účastnily dotazníkového šetření byly Přeštice, Předenice, Merklín, Oplot, Dolce, Řenče a Skašov, který jsem nakonec z výběru vyřadil, jelikož výsledky dotazníků nebyly kompletní. Jako region periferní jsem volil ORP ze stejného kraje jako ORP Přeštice, jelikož v kontextu kraje se pak lépe ukazují jednotlivé například demografické rozdíly.

Vybral jsem tedy správní obvod ORP Sušice, ze kterého odpovědělo na dotazník 6 obcí, a to Sušice, Hartmanice, Velhartice, Nezdice na Šumavě, Budětice a Modrava. Vzhledem k nedostatku vzorků z dotazníkového šetření bylo nutné upustit od zohledňování velikosti obce při hodnocení výsledků odpovědí.

Pro zjištění stavů obou ORP jsem použil metody situační analýzy, kdy jsem čerpal data převážně z Českého statistického úřadu, a zanášením dat do grafů se snažil zjistit současný stav regionu a popřípadě i jeho vývoj v posledních 10 letech. Kromě dat ze statistického úřadu jsem také používal data ze stránek jednotlivých mikroregionů, popřípadě místních akčních skupin. Situační analýza také posloužila k tomu, abych si ověřil, že tyto regiony odpovídají typům porovnávaných venkovských regionů.

Po zpracování situačních analýz obou ORP jsem mohl přistoupit ke komparativní analýze, abych zjistil hlavní rozdíly mezi jednotlivými regiony. Porovnával jsem hlavní ukazatele jako je nezaměstnanost, hustota zalidnění, zastoupení sektorů v hospodářství, popřípadě vývoj daných ukazatelů za určité období. Komparativní analýza byla použita i v případě vyhodnocování otázek, kde jsem za její pomoci zjišťoval rozdíly, ale i podobnosti mezi výsledky dotazníkového šetření obou ORP. Výsledky z šetření u jednotlivých ORP jsem u některých otázek porovnával i s výsledky za celé jednotlivé typy venkovských regionů, abych zjistil podobnost, popřípadě oddělil výsledky, specifické pouze pro dané ORP.

Po zpracování výsledků dotazníkového šetření a provedení jejich komparativní analýzy, jsem shrnul výsledky dotazníkového šetření. Při shrnutí výsledků jsem analyzoval podobnosti a hlavní výsledky z odpovědí na otázky dotazníkového šetření.

1.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Hlavními cíli této práce je vybrat typy venkovských regionů, vhodné k porovnání.
Z těchto regionů pak vybrat obce s rozšířenou působností, provést jejich charakteristiku a poté je mezi sebou porovnat a zjistit jejich investiční potřeby a problémy rozvoje, aby bylo možné identifikovat podobnosti a odlišnosti mezi nimi. V návaznosti na zjištění výsledků výzkumu pak ještě měla být navrhnuta doporučení pro budoucí rozvoj. Mimo to jsou v teoretické části popsány jednotlivé možnosti typologií a stručná historie venkovského prostoru v České republice.

K dosažení cílů práce jsme hledali odpovědi na tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou největší problémy periferních venkovských regionů?
2. Jaké jsou největší problémy regionů v zázemí metropolitních jader či krajských měst?
3. Které problémy mají regiony společné?
4. V jakých oblastech jsou v současné době nejčastější potřeby investic?
5. Jaká jsou doporučení pro budoucí regionální rozvoj?

1.2 Zdroje

Hlavním zdrojem pro výzkum, který je součástí této práce, byly výsledky dotazníkového šetření obcí a měst ČR, zaměřeného na identifikaci rozvojových problémů, budoucích

trendů a investičních potřeb venkovských obcí, které probíhalo online formou od listopadu 2019 do ledna 2020. Respondenty byli starostové, místostarostové a tajemníci venkovských obcí. Dotázáno bylo 1083 obcí a měst. Dotazníkové šetření se uskutečnilo v rámci řešení projektu Technologické agentury ČR Éta č. TL01000110. „Budoucnost venkova v České republice: Výzvy, vize, rozvojové scénáře a adaptační strategie, jehož řešitelem byla Západočeská univerzita v Plzni (Fakulta ekonomická, katedra geografie/ Středisko pro výzkum regionálního rozvoje) a Ostravská univerzita (Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje). (Centrum pro komunitní práci západní Čechy, 2006)

Dotazník se skládal ze 32 otázek z nichž 15 otázek mělo otevřené odpovědi, 10 otázek bylo na bázi Likertovy škály a 7 otázek bylo s uzavřenou odpovědí.

Otázky byly koncipovány tak, aby se obce na začátku identifikovali, uvedli své jméno, velikost, krajskou příslušnost a název ORP jehož jsou součástí. Dále dotazník pokračuje otázkami ohledně charakteristiky dané obce, její polohy či jejího dosavadního vývoje. Následuje část otevřených otázek, ve kterých dotazovaní uvádějí konkrétní příklady specifické pro danou obci. Dále pak navazuje část s otázkami Likertovy škály, kde dotazovaní vyjadřují názor na daná tvrzení vzhledem ke stavu v dané obci. Vzhledem k charakteru otázek, jsem pro svou práci nehodnotil všechny, jelikož například identifikační otázky z první části dotazníku sloužili pouze k vyčlenění obcí ze zkoumaných ORP. Dále jsem ve své práci nevyužil také otázky zaměřené na očekávaný vývoj v budoucích několika letech, jelikož se nehodily k záměru mé práce a zobrazují spíše subjektivní názory respondentů. Hlavním záměrem otázek bylo zjištění potřeb investic v daných obcích, ale dotazník byl mířen i na vývoj daných obcí. Otázky tak byly zaměřovány jak na současný stav obce, tak na její současný i dosavadní vývoj, a i na odhad vývoje do budoucna.

Důležitým zdrojem pro tvorbu práce byl také atlas venkova, na kterém se nacházejí mapové výstupy, které zobrazují jak typologii Českého venkova, tak i dané dílčí ukazatele, podle kterých lze venkovské regiony diferencovat. Dále také literatura především od autorů Ženky, Blažka, Binka, Perlína a dalších. Kromě literatury byly využity i články například z periodika Geografie a zahraniční článek autora Jaceka Sieraka. Aktuální data ohledně zkoumaných ORP byla čerpána z veřejné databáze Českého statistického úřadu. K zobrazení stavu sítě dopravních komunikací v jednotlivých ORP byla využita databáze Arc500 a program ArcGIS.

2 Venkovský region

Venkovský region (rural municipality) je pojem označující region s nízkou hustotou zalidnění, což jej odděluje od regionu městského. Rozdělení těchto regionů není pevně dáno a záleží tak, jakou metodikou jsou tyto regiony určovány. Důvodem rozlišení městských a venkovských regionů je například to, aby bylo možné zkoumat a snadněji řešit rozdíly mezi městem a venkovem.

Hledání hranice mezi městem a venkovem je složité, jelikož neexistuje jasná hranice mezi nimi. Toto rozlišení je ještě komplikuje tím, že například na území Česka se venkov vyvíjel v průběhu historie v každém regionu jinak, jinak byl zasažen suburbanizací a má tak v různých částech země naprosto odlišná specifika. V následujících kapitolách této práce jsou popsány různé často používané typologie, které slouží k jeho vymezení.

2.1 Způsoby vymezení venkovského regionu

2.1.1 Vymezení venkovského regionu dle OECD

Vzhledem ke složitostem s určením venkovského regionu se často používá vymezení OECD, které je uznáváno mezinárodně a zařazuje regiony, podle hustoty a podle podílu obyvatelstva ve městech a na vesnicích, na dvou úrovních. Na lokální úrovni je jako venkov označován jako sídla s hustotou menší než 150 obyvatel/km². Na úrovni lokální pak podle podílu obyvatel ve městech a na vesnicích řadí regiony do tří kategorií – převážně venkovské regiony mají více než 50 % obyvatel žijících ve venkovských obcích, významně venkovské mají podíl obyvatel venkovských obcí 15–50 %, a výrazně městské regiony mají podíl obyvatel ve venkovských obcích méně než 15 %. (Český statistický úřad, 2010)

Ačkoliv je tato metoda používaná na mezinárodní úrovni, používá se hlavně k porovnávání jednotlivých států, jelikož vzhledem ke specifikům jednotlivých zemí je hůře použitelná v případě jednotlivých zemí.

V České republice se tedy využívá také členění OECD upravené pro podmínky České republiky a dělí regiony na 4 skupiny podle podílu počtu obyvatel ve venkovských obcích – výrazně venkovský region má více než 50 % obyvatel ve venkovských obcích, převážně venkovský 37,5–49,5 %, smíšený region 25–37,4 %, převážně městský region 15–24,5 % a výrazně městský region méně než 15 %. (Český statistický úřad, 2010)

Při vymezování venkovských regionů v jednotlivých zemích jsou tedy používány jednotlivé ukazatele, dle kterých lze venkovské regiony vymezit. Jedná se o kvantitativní i kvalitativní ukazatele jako je například hustota zalidnění, hustota zástavby, dopravní dostupnost, občanská vybavenost, podíl přírodních a zastavěných ploch nebo různé kombinace daných ukazatelů.

2.1.2 Vymezení venkovského regionu dle kritérií

Další možností vymezení venkova je typologie popsaná Radimem Perlínem, která zohledňuje různá kritéria daných oblastí. Vymezení venkovských sídel se provádí dle kritérií, které lze rozdělit na 8 skupin – urbanistické, architektonické, sociální, ekonomické, historické, administrativní, statistické a krajinářské.

Urbanistické vymezení vymezuje venkov podle venkovských sídel, což znamená, že sídlo má vysoký podíl rodinných domů a jeho strukturu tvoří nízkopodlažní zástavby. Uliční síť je v těchto sídlech málo vyvinutá a centrum obvykle tvoří náves.

Architektonické vymezení hodnotí venkovská sídla podobně jako urbanistické vymezení, ale doplňuje definici nízkopodlažních zástaveb ještě o to, že v přízemí rodinných domů nejsou prostory určené k obchodní činnosti či službám. Dále také detailněji popisuje zástavbu, jako domy doplněné o hospodářské zázemí, které odkazuje na dřívější zemědělskou prvovýrobu a je také typické přilehlým dvorem a zahradou.

Sociální vymezení bere venkovské sídlo jako sídlo s užšími kontakty mezi obyvateli, které umožňují dlouhodobou neformální sociální kontrolu a participaci.

Ekonomické vymezení znamená, že dominantní sektor průmyslu je ve venkovském sídle sektor primární. Dominantní činnosti jsou zemědělství, lesnictví a velký podíl ekonomicky aktivních osob dojíždí za zaměstnáním do jiných sídel, popř. měst.

Historické vymezení sídel rozděluje sídla podle práv, které v mu byly historicky uděleny – sídlo s městským právem je městem, ostatní sídla jsou označovány jako vesnice.

Administrativní vymezení je spojeno s historickým vymezením, jelikož také rozděluje sídla na města a vesnice. Například podle § 3 odst. 1 zákona o obcích je městem sídlo, jehož počet obyvatel činí alespoň 3000.

Krajinářské vymezení hodnotí venkovské sídlo podle krajiny, která je jeho součástí a dává sídlu venkovský charakter. Tato krajina má také různé funkce jako je například její využití jako zemědělská půda apod.

Statistické vymezení spočívá v začlenění sídel podle stanovené hranice počtu obyvatel.

Vymezení venkova je v dnešní době důležité i z důvodu jeho rozvoje a řešení jeho problémů. Z tohoto důvodu musí být venkovský prostor legislativně vymezen, aby bylo možné ho cíleně rozvíjet například programy pro rozvoj venkova. (Perlín, Venkov, typologie venkovského prostoru, 2008)

2.1.3 Vymezení venkovského regionu dle potenciálu rozvoje

Na vymezení venkovských sídel dle kritérií, navazuje vymezení podle potenciálu rozvoje. S touto typologií přišel Radim Perlín a rozděluje venkov do osmi skupin podle průměrných hodnot šestnácti charakteristik obyvatelstva, hospodářství a osídlení.

Moravská periferie je skupina, kterou tvoří oblasti, které historicky patří k území Moravy a Slezska a vyznačuje se vysokou mírou nezaměstnanosti. Dalšími znaky jsou nízká vzdělanost, velký počet osob narozených v místě trvalého bydliště, slabý turisticko-rekreační a ekologický potenciál a dobře vybavená populačně velká sídla.

Vybavený moravský region je další skupinou zaměřenou na oblast Moravy a Slezska. Stejně jako oblasti moravské periferie jsou v této kategorii velká a dobře vybavená sídla s kvalitní infrastrukturou. Dalšími znaky těchto oblastí je vysoká volební účast a s tím související vysoká míra angažovanosti obyvatel, velká míra pracujících, vyjíždějících do zaměstnání ale také nejnižší turisticko-rekreační potenciál ze všech oblastí.

Rozvojový venkov je označení pro shluk obcí s pověřeným obecním úřadem, spadající do zázemí největších měst. Tyto obce také leží u hlavních rozvojových os a velkých důležitých dopravních koridorů. Tyto oblasti jsou turisticky oblíbené a vyznačující se nízkou nezaměstnaností a hospodářským růstem.

Nerozvojový sousedský venkov označuje obce, jejichž hospodářský růst je prakticky neexistující. Obce se vyznačují špatnou občanskou vybaveností, nízkou občanskou angažovaností, malým objemem dotací, špatným dopravním spojením s okolím, vysokou volební účastí a velkou mírou sousedské sounáležitosti.

Problémový rekreační venkov obsahuje oblasti českého pohraničí (Sudety), které bylo postiženo nejdříve odsunem původního obyvatelstva a poté dosídlením po druhé světové válce. Tyto oblasti jsou typické nižšími podíly trvale obydlených domů a vysokým rekreačně turistickým potenciálem. Tyto oblasti mají ze všech skupin nejvyšší míru nezaměstnanosti, a také jsou typické nízkým indexem vzdělanosti. Vzhledem k výměně

obyvatelstva se v těchto oblastech vyskytuje velmi málo obyvatel nad 65 let. Největší potenciál těchto oblastí je v turistice.

Strukturálně postižený průmyslový venkov označuje oblasti zasažené dřívější těžbou nerostných surovin. Díky existenci průmyslových objektů jsou tyto oblasti vybaveny kvalitní infrastrukturou a také velkým množstvím trvale obydlených domů. Díky těžebním činnostem je turisticky-rekreační potenciál velmi malý, a i životní prostředí je na špatné úrovni, což kompenzují velké objemy dotací. Hlavním potenciálem těchto oblastí je jejich poloha u větších měst.

Neprofilovaný venkov označuje území, která nebyla zařazena do žádné z ostatních skupin. Jde většinou o obce s nízkým potenciálem populačního růstu a obce, které dosahují průměrných hodnot hodnocených ukazatelů. Dalšími znaky těchto obcí je nízká vzdělanost i občanská vybavenost, a také nejasný potenciál pro další rozvoj. (Perlín, Kučerová, & Kučera, Typologie venkovského prostoru Česka, 2010)

2.1.4 Vymezení venkovského regionu dle faktorů rozvoje

Další v Česku využívanou typologií je rozdělení podle faktorů rozvoje. Tato typologie vychází ze strukturálního přístupu autorů Bańskiho a Mazura, jenž klasifikuje venkovská sídla podle socioekonomických funkcí a sektorové struktury hospodářství. Autor Jan Ženka, který je tvůrcem typologie venkovských obcí dle hlavních faktorů rozvoje, přidal ke strukturálnímu přístupu ještě hodnocení obcí dle hlavních faktorů rozvoje, příležitostí a ohrožení a zdrojů rozvojových impulsů, podle nichž se sídla řadí do čtyř základních typů.

1. Venkovské obce v zázemí metropolitních regionů

Obce tohoto typu jsou ze všech kategorií nejvíce dynamické v ekonomickém rozvoji, což způsobuje jejich vazba na velká centra. S rostoucí vzdáleností od centra u těchto sídel klesá podíl nezemědělských aktivit. Poloha centrální metropole napomáhá rozvoji těchto obcí v několika aspektech. Počet obyvatel, který následně zvyšuje lokální poptávku je způsoben suburbanizací. Většina ekonomicky aktivních obyvatel denně dojíždí do zaměstnání s vysokou mzdovou hladinou s čímž se pojí nízký podíl zaměstnaných v primárním sektoru. Některým obcím nahrává poloha v blízkosti průmyslových zón, které se specializují například na stavebnictví nebo zpracovatelský průmysl či služby. Právě zpracovatelský průmysl zaujímá v žebříčku zaměstnanosti těchto oblastí první

příčku, jelikož zaměstnává více než polovinu jejich ekonomicky aktivních obyvatel. Závislost na jádru způsobuje, že jsou tyto oblasti multifunkční, což jim zajišťuje ochranu proti globálním ekonomickým vlivům.

2. Venkovské obce v regionech s významnou specializací na cestovní ruch

Jak již název napovídá, tato kategorie obsahuje obce, které se významně zapojují do mezinárodního cestovního ruchu nebo jsou významnou součástí domácího cestovního ruchu (rekreační oblasti). V těchto oblastech je diverzifikovaná ekonomika a také množství služeb, což přispívá k růstu příjmů i poklesu nezaměstnanosti. Vliv cestovního ruchu na hospodářství ale přináší řadu rizik, a tak jsou hlavně oblasti zapojené do mezinárodního cestovního ruchu zranitelné z důvodu cyklicity, sezónnosti nebo módnosti dané lokality. Místa, která patří do území pod ochranou kulturního či přírodního dědictví mohou také představovat místa nepříznivá pro podnikání či bydlení. I přes potenciál pro cestovní ruch ale ve všech regionech v této kategorii kromě ORP Mariánské Lázně tvoří většinu zaměstnanosti zpracovatelský průmysl. (Ženka, Sopkuliak, & Slach, 2017)

3. Venkovské obce ve vysoce industrializovaných nemetropolitních regionech

U těchto obcí jsou velkým faktorem v ekonomice blízké průmyslové firmy. V některých obcích je významnou součástí zaměstnanosti zemědělství, avšak tyto regiony jsou specifické, jelikož celková zaměstnanost v zemědělství je pouze 3,5 % a nejsilnější částí průmyslu je také průmysl zpracovatelský. Regiony jsou zde ještě rozděleny na tři podskupiny podle aktérů, mechanismů a faktorů regionálního rozvoje. (Ženka, Sopkuliak, & Slach, 2017) První skupinou jsou regiony s dominancí jedné velké firmy, kde jedna firma zaměstnává velké množství ekonomicky aktivních obyvatel v daném ORP a přispívá velkou měrou k její ekonomice. Nevýhodou této závislosti na jedné firmě je možnost, že se firma dostane do potíží, což by vedlo ke skokovému růstu nezaměstnanosti a úbytku obyvatel. Dalším problémem je, že existence jedné, dalo by se říci monopolní, firmy odrazuje další podnikatele k vytvoření nových subjektů podobného zaměření. Tyto velké firmy těží většinou z jejich tradičního postavení a velkého, často zahraničního, kapitálu. (Ženka, Sopkuliak, & Slach, 2017)

Druhou podskupinou jsou satelitní platformy, na jejichž území se nachází výrobní závod nadnárodní korporace. Tyto závody se vyznačují tím, že zákazníci i dodavatelé nejsou z místa, kde se závod nachází. Pracovní pozice v těchto závodech jsou většinou dělnického charakteru a mzdová hladina je poměrně nízká, avšak vyšší než u lokálních

firem. I přes množství rizik spojených s pobočnými a výrobními závody jsou v periferních oblastech důležitými subjekty, které pomáhají hospodářskému růstu těchto oblastí.

Poslední podskupinou jsou ostatní vysoce industrializované nemetropolitní regiony. Tyto regiony jsou podobné regionům diverzifikovaných průmyslových region a lze je popsat jako průměrné v zaměstnanosti i hospodářské úrovni. Jejich specializace je různorodá a nesoustředí se pouze na jedno odvětví průmyslu. Často jde o regiony, které jsou postiženy dřívější těžbou nebo staré průmyslové regiony či místa kolem dopravních uzlů. (Ženka, Sopkuliak, & Slach, 2017)

4. Venkovské obce v zázemí zemědělsko-průmyslových regionů

Regiony v této skupině jsou v Česku nejpočetnější, z části také proto, že jde o periferní regiony s méně významnými jádry. Vyznačují se také slabou vazbou na metropolitní jádra, velkým počtem pracovních pozic s nižší přidanou hodnotou a nižšími požadavky na specializaci a také nízkou hustotou zalidnění. Na rozdíl od satelitních platforem či industrializovaným nemetropolitním regionům se zde nenachází velké závody, ale spíše řada menších firem s rozdílným zaměřením. Zemědělství je taktéž více významné než u ostatních typů regionů. (Ženka, Sopkuliak, & Slach, 2017)

2.1.5 Vymezení venkovského regionu dle hodnocení venkovských obcí

Dalším vymezením, které je také použito v empirické části této práce, je typologie vycházející ze tří přístupů k hodnocení venkovských obcí – exponovanost geografické polohy, strukturální přístup, který hodnotí strukturu hospodářství daného území a klasifikace nemetropolitních regionů. (Ženka, Sopkuliak, & Slach, 2017) Tato typologie rozlišuje venkovské a městské obce podle počtu obyvatel, kde pod hranicí 3 tisíc jde o obce venkovské a nad touto hranicí jsou pak obce městské. Podle výsledků tří hodnocených přístupů se pak obce řadí do čtyř typů:

1. Venkovské obce v zázemí metropolitních regionů
2. Venkovské obce s významnou specializací na cestovní ruch
3. Venkovské obce ve vysoce industrializovaných nemetropolitních regionech
4. Venkovské obce v zázemí zemědělsko-průmyslových regionů

Tato typologie pracuje s venkovskými obcemi na úrovni ORP, a to z důvodu, že samotné obce jsou příliš různorodé a jejich úroveň je různě fragmentována, což znemožňuje jejich snadnou typologizaci.

2.2 Popis použité typologie

Typologie venkova použitá i pro empirickou část mé práce, vymezuje venkov podle zákona 128/200 Sb., které mají méně než 3000 obyvatel. Jako jádra metropolitních regionů byly dle metodiky OECD (2012) zvolena města Praha, Brno a Ostrava. ORP, přiřazená k těmto jádrům jsou označována jako metropolitní regiony, krajská města a k nim spadající regiony pak tvoří městské regiony s metropolitními funkcemi.

Vymezení venkovských regionů se řídilo dle hodnot dvou kritérií, z nichž první je exponovanost vertikální geografické polohy, a druhé-specializace. Vzhledem k těžké typologizaci na úrovni jednotlivých obcí jsou obce rozřazovány na úrovni ORP a dělí se do šesti kategorií:

1. Venkovské obce v zázemí metropolitních jader a krajských měst

Obce v těchto regionech se nacházejí v blízkosti krajských měst nebo metropolitních jader (Praha, Brno, Ostrava)

2. Venkovské obce ve vysoce urbanizovaných a industrializovaných nemetropolitních regionech
3. Venkovské obce v regionech s významnou specializací na cestovní ruch
4. Venkovské obce ve vysoce industrializovaných venkovských regionech
5. Venkovské obce v zemědělsko-průmyslových venkovských regionech
6. Venkovské obce v periferních regionech

Obce v periferních regionech leží v nepříznivé geodopravní poloze, mají velmi nízkou hustotu zalidnění, hospodářsky nejsou silné, a i počet firem a jejich výkonnost jsou nízké. Tyto regiony jsou také typické větším podílem zaměstnanosti v primárním sektoru. Přesné vymezení těchto regionů je prováděno za pomoci výpočtu indexu perifernosti, ve kterém tyto regiony dosahují vysokých hodnot. (Ježek & Mičudová, 2020)

Index perifernosti:

$$IP_i = (\frac{3F_i + 2W_i - AGR_i + ED_i + VAD_i}{8})$$

IP_i – index perifernosti regionu

F_i – exponovanost regionu

wi – mzdová hladina (měsíční mzdy na zaměstnance v Kč) regionu

AGR_i – podíl zemědělství na zaměstnanosti ve sledovaných odvětvích (%) regionu

ED_i – Zaměstnanost na ha zastavěné plochy regionu

VAD_i – Přidaná hodnota na ha zastavěné plochy (tis. Kč) regionu

(Ježek & Mičudová, 2020)

Z hlediska průmyslu jsou tyto regiony také specifické větším počtem dodavatelských firem, které jsou závislé na řídících firmách, které většinou sídlí v často zahraničních metropolích. V těchto regionech jsou tedy povětšinou firmy s omezenou rozhodovací funkcí, a to společně s malou přidanou hodnotou výroby v těchto oblastech způsobuje, že jsou tyto regiony schopny vytvářet a udržet na svém území malý objem hodnoty. (Henderson in (Ježek & Mičudová, 2020)). Tento region se od ostatních liší absencí výrobních či pobočných závodů nadnárodních korporací. Tento fakt je způsoben tím, že specifická struktura ekonomických aktivit v periferních regionech značně omezuje vnější i vnitřní úspory z rozsahu. V celostátním kontextu žije v periferních regionech zhruba pětina obyvatel České republiky, kteří vytvářejí třetinu přidané hodnoty primárního sektoru.

3 Historie venkovského prostoru

Ačkoliv se v průběhu vývoje společnosti měnil jeho význam, je venkovský prostor odjakživa nedílnou součástí naší země. Již od dob, kdy byla města jasně a zřetelně oddělena od okolí svými hradbami, tvořil venkovský prostor funkci zásobovatele měst, jelikož se většina jeho obyvatel živila výhradně zemědělstvím. Díky tomuto faktu je dodnes chápán venkov jako zemědělsky využívaná krajina se sídly, ve kterých žijí lidé, kteří tuto krajinu utvářejí a udržují. (venkovský prostor). Trend, jak se měnily podíly počtů obyvatel ve městech a venkovských sídlech, opisuje křivku hospodářského vývoje, kdy se v období prosperity zvyšoval počet obyvatel měst a v období recese zase počet obyvatel venkova. Proto byl například v období vrcholného středověku podíl městského obyvatelstva poměrně nízký, ale v období baroka bylo takřka celé území České země pouze venkovským prostorem. (Sádlo, 2005)

Na začátku mladší doby kamenné, tedy po konci doby ledové, začal člověk svou činností ovlivňovat krajinu. Vzhledem k tomu, že lidé potřebovali zemědělství pro svoji obživu, otiskla se zemědělská činnost do vzhledu a rázu krajiny. Pole i ohrady, do kterých se na zimu zaháněl dobytek se staly nedílnou součástí krajiny neolitu. Tato změna v uspořádání krajiny v Českých zemích označuje jako neolitická revoluce a je s ní spojen proces neolitizace, která označuje změny ve způsobech života lidí. (Sádlo, 2005) Sídla se v této době soustředila na vyvýšená místa, v blízkosti vodních toků. Tato sídla jsou nazývána osadami. Osadu tvořily plochy o velikosti 20-50 hektarů a život se odehrával v rodových chatách. Osada byla obehnána hradbou, příkopem nebo jiným zabezpečením proti nájezdům či zvěři. Vzhledem k úrovni tehdejšího zemědělství byla životnost osady pouze do 20- ti let, jelikož poté se museli osadníci přesunout na jiné místo s úrodnou půdou. V dalších etapách vývoje byly stále zřetelné vlivy žárového zemědělství, tudíž se kulturní krajina rozšiřovala na úkor lesa. V době bronzové se pak díky zdokonalení nástrojů podařilo zúrodnit i místa, která dříve nemohla být obhospodařována. V této době také vznikla spousta významných sídel a byl položen základ formy dnešní krajiny. (Sklenička, 2003)

Doba železná přinesla s příchodem nových nástrojů i možnosti nového typu zemědělství, který spočíval ve střídání orné půdy a přílohy, což umožnilo delší využívání jedné zemědělské plochy. V tomto období se začala zdokonalovat síť cest. (Sádlo, 2005)

Ve středověku na naše území začali přicházet slovanské kmeny, které přinesly změny v podobě výstavby rodových dvorců, ze kterých posléze vznikaly rodové vsi. Tato sídla byla také obestavěna hradbou a ustálila se na několika základních typech. Součástí vesnice byla vždy nějaká feudální stavba, která měla v případě ohrožení zajistit vesnici jistou ochranu. Rodiny měly většinou své pozemky v pruhu za domem a obhospodařovali je systémem trojpolního hospodářství. Charakteristické pro toto období jsou také studny vykládané kůlovým pažením či kameny, které zajišťovali ve vesnicích pitnou vodu. (Sýkora, 1998)

Vrcholný středověk přinesl vesnice o podobě, která se z velké části otiskuje do podobny vesnic dnešních. Stále se rozrůstá kulturní krajina na úkor lesů a také vzniká velké množství hradů a tvrzí. Také se v tomto období začínají objevovat vinice s rostoucím počtem pivovarů u většiny šlechtických sídel také chmelnice. (Sádlo, 2005)

Velkou změnou pro krajinu byly husitské války, které na počátku novověku narušily dosavadní vývoj. Spousta vesnic byla zničena nebo vypálena, což zapříčinilo nové zákony, které měly obnovit zemědělskou produkci. Byly nově zakládány velkostatky a docházelo k častému scelování půdy. Přes problémy se znovunastartováním zemědělské výroby se na mnoha místech stavěly zámky a časté byly i náboženské stavby. Krajinu měnilo i budování rybníků, které se budovaly jako součást likvidace mokřin. Vznikaly také vesnice charakteristické geometrickou přesností a na méně úrodných místech vznikaly dvory a samoty. (Sklenička, 2003)

Velkou změnu pro venkovský prostor tvořila transformace agrární společnosti ve společnost industriální, která je spojena s průmyslovou revolucí. Tato událost nastartovala významným způsobem urbanizaci, která způsobila dlouhodobý růst počtu městského obyvatelstva. Po časech neustálého přelévání obyvatel z venkova do měst tak přišla éra, kdy se díky industrializaci natolik zvýšil význam měst, že to způsobilo extenzivní urbanizaci. V období mezi lety 1890-1950 sice prožívala velká města silný růst, avšak počet obyvatel venkova zůstával stále stejný. Tento fakt ovlivňovalo hlavně to, že infrastruktura neumožňovala dojíždění za prací, a tak lidé žijící na venkově na venkově i pracovali. (Binek & kol., Venkovský prostor a jeho oživení, 2007)

Až v posledních letech tohoto období byla zaznamenána lehká suburbanizace u velkých významných měst, ale pouze v oblastech, kudy procházela železnice. Populační růst měst také znamenal vyšší poptávku po zemědělských produktech, a tak byl význam venkova,

jakožto hlavní oblasti zemědělství, stále vysoký. Faktorem, který silně ovlivňoval extenzivní urbanizaci, byla ideologie socialismu a konkrétně „socialistické modernizace“, kdy byla urbanizace urychlena hlavně kolektivizací zemědělství. Ideologie daného režimu také dbala na to, aby byl zvyšován význam okresních měst, což zpomalovalo růst největších měst a urychlovalo růst měst okresních. (Binek & kol., Venkovský prostor a jeho oživení, 2007)

Další významnou událostí, která ovlivnila venkov, bylo vystěhování Německé menšiny z pohraničí, což snížením ovlivnilo počet obyvatel venkova. S tím, jak postupně rychle klesal počet pracovních příležitostí na venkově je spojena další migrace venkovského obyvatelstva směrem do měst. Tato situace také přispěla ke zlepšení dopravní infrastruktury, což mělo umožnit obyvatelům venkova dojíždět za prací, a to hlavně autobusovou dopravou. Navzdory tomu, že v západní Evropě byla v období 70. a 80. let 19. století na vzrůstu automobilová doprava, což znamenalo prolínání venkovského a městského prostoru, v Československu byl venkov od měst ještě více oddělen investicemi do hromadných bytových výstaveb, které se staly znakem střediskových měst. (Binek & kol., Venkovský prostor a jeho oživení, 2007)

V době po sametové revoluci dochází k přechodu z industriální do post-industriální fáze. Tento akt probíhá od revoluce dodnes a vyznačuje se tím, že se pracovní pozice se sekundárního a méně z primárního sektoru hospodářství přesouvají do sektoru terciérního a kvartérního. Roste také význam informačních technologií, toku informací, přechází se od hromadné výroby k více specializovaným výrobám a zejména v oblasti služeb roste složitost práce, což vyžaduje delší vzdělání. Vybudování dopravní infrastruktury také zapříčiňuje velký podíl dojížďky za prací. (Binek & kol., Venkovský prostor a jeho oživení, 2007)

4 Problémy venkova

Venkov a venkovská sídla jsou specifická svými problémy, které často souvisí s umístěním a velikostí daného sídla. Pro možné řešení těchto problémů je klíčové je identifikovat, což je možné provést například výzkumem provedeným dotazníkovým šetřením. Při identifikaci problémů dotazníkovým šetřením se ukazuje, že závažnost problémů není často úměrná jejich vnímání obyvateli. Z šetření pana Binka z roku 2002, provedeného v Jihomoravském kraji, lze vyčíst, že největšími problémy jsou nedostatek pracovních příležitostí, špatná finanční situace, snižování počtu obyvatel, zanedbaná technická infrastruktura, nedostatečná dopravní obslužnost a také nezájem obyvatel o dění v obci. Z průzkumu vyplývá, že část problémů je závislá na velikosti dané obce, avšak dva nejčastěji uváděné problémy – nedostatek pracovních příležitostí a špatná finanční situace, nelze brát jako problémy závislé na velikosti daného sídla. Dále uváděné problémy jako je špatná technická infrastruktura a nedostatečná dopravní obslužnost byly uváděny hlavně u menších obcí a problém s nedostatkem pozemků byl zase uváděn u velkého počtu větších obcí (1000–2000 obyvatel). (Binek & kol., Venkovský prostor a jeho oživení, 2007)

Nedostatek pracovních příležitostí byl uváděn nejčastěji jako problém venkova. Tento problém je ovlivňován několika faktory. Jedním z faktorů je vzdálenost daného sídla od centra neboli města, které pracovní příležitosti nabízí. Venkov byl vždy spojen se zemědělstvím, které ovšem v poslední době často není příliš atraktivní, a to hlavně kvůli těžké práci a nedostatečnému pracovnímu ohodnocení. Tento fakt přispívá k tomu, že v současné době je zaměstnáno v zemědělství pouze kolem 5 % ekonomicky aktivního obyvatelstva venkova. (Zachová & Hochsnedlová, 2019) Současný stav lidí zaměstnaných v zemědělství je tak zhruba pětinový oproti stavu před rokem 1990, za což kromě neatraktivity této pracovní příležitosti může také automatizace a využívání moderních technologií. Problém s nízkou zaměstnaností obyvatel z venkovských sídel se snaží řešit samy podniky, které často rozšiřují své aktivity například o malou výrobu a prodej domácích potravin, práce pro udržování obce nebo například ubytování a další součásti agroturistiky. Agroturistika, která se osvědčila jako nástroj ke zlepšení hospodářské situace i v zahraničí, dává možnost lidem z větších měst zažít si atmosféru venkova a zároveň dává lidem z venkova další pracovní příležitosti, ať už jde o ubytování, zpracování a prodej potravin, nebo chov zvířat. K těmto krokům podniky motivují

programy rozvoje venkova, které mají za cíl zatraktivnit práci v zemědělství na venkově a nastartovat tak jeho růst. Pomoci této situaci by mohl i příchod nových podnikatelských subjektů na venkov, kde ovšem podnikatelé naráží například na problém nedostatečné digitalizace, která ještě více komplikuje již tak dost náročnou administrativu. Administrativní zátěž, a to hlavně v případě zemědělství, je velmi vysoká, což komplikuje vznik nových pracovních míst. (Zachová & Hochsnedlová, 2019)

Problém nedostatečné infrastruktury zasahuje takřka všechny obce, jak tomu nasvědčují výsledky provedeného šetření. Tento problém jde ruku v ruce s problémem nezájmu lidí o práci na venkově, jelikož chybějící občanská vybavenost většiny venkovských obcí nahrává větším centrům, které tuto vybavenost nabízejí a současně nabízejí i množství pracovních příležitostí. Nejde ale jen o chybějící pošty a úřady, ale také o obchody a místa, kde by mohli obyvatelé trávit volný čas. Díky absenci těchto zařízení totiž přichází obce o příjmy, které by mu z nich mohly plynout, čímž se značně snižuje schopnost těchto obcí do infrastruktury investovat. Nedostatek financí na infrastrukturu ovlivňuje širokou škálu aspektů života na venkově, jelikož nejde pouze o nedostatek chodníků, komunikací, špatný stav budov, ale také například o svoz odpadů a nakládání s nimi, způsob zajištění pitné vody, kanalizaci nebo dostupnost zdravotní péče. I když se v posledních letech stav hlavně v oblasti zpracování kanalizačních vod lepší, a to hlavně díky dotacím z Evropské Unie, je stále kanalizace napojena na čističku jen v necelé polovině českých obcí. Také přístup k pitné vodě není vždy zajištěn, jelikož 10 % obcí stále není napojeno na veřejný vodovod, což může postavit domácnosti v suchých měsících do situace, kdy musí pro vodu například do cisteren zajištěných správou obce. Stejně tak je problémem mnoha obcí nedostatek zdravotní a sociální péče, což je vzhledem ke stárnutí obyvatel na venkově riziko i do budoucna. (Zachová & Hochsnedlová, 2019)

Dopravní obslužnost je komplikovaný problém, ve kterém se projevuje začarovaný kruh veřejné dopravy na venkově, který byl popsán Stephenem Nutleym. Znamená to, že díky malému počtu obyvatel venkovských sídel způsobuje, že dopravní spoje nejsou ekonomicky efektivní, tudíž musí být dotovány z veřejných zdrojů, což vede k redukci málo využívaných spojů, a to vede k přechodu části obyvatelstva na jiný druh dopravy, což ještě snižuje rentabilitu spojů. Tento jev je znám celosvětově a jeho význam v budoucnu zřejmě ještě poroste, jelikož souvisí s nedostatečnou občanskou vybaveností a počtem pracovních pozic, což povede k nutnosti dojíždění obyvatel venkovských obcí do větších center. Z výzkumů provedených ohledně dopravní dostupnosti na venkově

vyplývá, že počet spojů roste a klesá s velikostí dané obce, ovšem u malých obcí nabídka spojů neodpovídá reálné poptávce, jelikož při malém počtu cestujících se poptávka velmi tříští kvůli rozdílným směrům a cílům. Jedním z možných řešení tohoto problému, které se již využívá například v zahraničí, by bylo využívání alternativních dopravních prostředků, jako jsou například mikrobusy, obecní taxi nebo různé možnosti sdílených jízd. Tato řešení ale stále brzdí způsob, kterým by byly sjednoceny a řízeny, což je také způsobeno nízkou úrovní digitalizace a využívání technologií. (Marada & Květoň, 2011)

Dílčí problémy venkova dále podporují odliv obyvatel a také stárnutí populace, ale hlavně v menších obcích, nebo obcích dále od větších center. Tento fenomén lze pozorovat i mimo Českou republiku, jelikož v celé Evropě se snížil počet venkovského obyvatelstva o 1,6 %, zatímco celkový počet obyvatel vzrostl. Celkový počet obyvatel venkova je nyní sice zhruba o 200 000 vyšší, než tomu tak bylo na přelomu tisíciletí, ale většinu z tohoto přírůstku tvoří tzv. satelity u větších center, kam se stěhují lidé díky dobré dostupnosti centra při zachování aspektů života na venkově. Ani pro tyto satelity není ale jednoznačným přínosem z důvodu toho, že obyvatelé často tráví volný čas a utrácejí své peníze spíše v blízkém centru. (Zachová & Hochsnedlová, 2019)

Odliv obyvatelstva z venkova způsobuje celkový pokles úrovně základní vybavenosti daných obcí. Snižování počtu obyvatel totiž vede ke snižování počtu služeb jako jsou zdravotnická zařízení, obchody, restaurace, školy, sportoviště atd., což znamená i pokles participace občanů na volnočasových aktivitách. Kombinací těchto faktorů pak vzniká problém, který celkově snižuje rezidenční spokojenost občanů dané obce. (Ouředníček, Špačková, & Feřtrová, 2011) Při postupném zanikání služeb tak vzniká dominový efekt, kdy konec jedné služby vede ke konci dalších a s nimi mizí i společenské akce, které například zrušené instituce pořádaly. Udržování a financování jednotlivých služeb v oblastech, kde je odliv obyvatelstva znatelný, je náročnější než v jiných oblastech. Je to způsobováno tím, že méně obyvatel znamená pro danou oblast menší příjmy a tím vzrůstá problém rozdělování a plánování investic, které jsou pro udržení nezbytné občanské vybavenosti nezbytné. Oblasti s nejnižšími příjmy jsou pak natolik slabé, že jejich vize na potenciální rozvoj jsou takřka mizivé, což ještě podporuje to, že vlády se často zaměřují pouze na silnější, životaschopné regiony s větším potenciálem rozvoje. Protiváhou tomuto úbytku služeb způsobeného vylidňováním je iniciativa obyvatel, která často s poklesem počtu obyvatel roste. Často jsou tak hlavně v menších obcích zakládány různé spolky, jako jsou sbory dobrovolných hasičů, spolky ochotnického divadla a

podobně, které pořádáním akcí částečně nahrazují služby, které ve větších městech nebo metropolích realizuje stát. Občanská iniciativa je také odolnější vůči negativním vlivům, působícím na venkov jako je právě vylidňování, nezaměstnanost nebo například nedostatečná nabídka zaměstnání, a tak je pro venkov velmi důležitá.

Fenoménem venkova nejen v Česku je stárnutí obyvatel. Průměrný věk obyvatelstva na je ovlivňován jak přirozenou měnou, tak migrací, což v obou případech není pro Český venkov pozitivní. Od konce 20. století se v Česku celkově snižuje porodnost a migrace mezi jednotlivými obcemi také mění věkové složení obyvatelstva. Stárnutí obyvatelstva znamená, že se zvyšuje podíl obyvatel starších 65 let a není problémem pouze venkova, ale i celého Česka, který zvyšuje zátěž na ekonomiku kvůli problému financování důchodů, zvyšování tlaku na služby a sociální systém. Stárnutí populace se identifikuje za pomoci výpočtu indexu stáří, který vyjadřuje podíl mezi generací nad 65 let a dětmi do 15 let věku. Průměr České republiky byl v roce 2018 119,5 %. (Veřejná databáze VDB, 2020) Při pohledu na rozložení věkových skupin ve venkovských obcích je zřetelné, že mladší obyvatelstvo je hlavně v okolí Prahy a v zázemí krajských měst, kde je index stáří na úrovni celostátního průměru a v některých místech dosahuje hodnot až 80 %. Větší počet mladšího obyvatelstva je ovlivněn suburbanizací. I v těchto oblastech se ale podíl mladých lidí snižuje. Menší obce v příhraničních oblastech či oblastech na hranicích krajů pak mají dlouhodobě starší obyvatelstvo, což také ovlivňuje nízká hustota veřejné dopravy a nízkým počtem služeb v těchto oblastech. Stárnutí obyvatelstva je tak nejvíce zřetelné v odlehlých venkovských oblastech. (Veřejná databáze VDB, 2020)

5 Rozvoj venkova

Vzhledem k rozsáhlé problematice a roztříštěnosti venkova existuje mnoho přístupů a nástrojů používaných k jeho rozvoji. Z vybraných nástrojů jsou některé vázány na polohu, vybavenost a atraktivitu dané obce. Níže popsané nástroje jsou dle autorů Slacha, Ženky a kolektivu.

5.1 Cestovní ruch

Tento nástroj je vzhledem ke svému postavení v celosvětové ekonomice velmi perspektivní, nicméně nelze být využit ve všech typech venkovských oblastí, jelikož proto, aby byl region pro cestovní ruch atraktivní, musí splňovat určité podmínky.

1. Musí být na určité úrovni občanské vybavenosti
2. Musí zde existovat místní subjekty vodné pro využití v agroturistice či turismu
3. Okolní krajina musí být něčím atraktivní nebo vybavená regionálními specialitami
4. Region by měl být dostupný a dostatečně zmapovaný a vybavení značením
5. Region zvládá svůj marketing a propagaci

Mnoho venkovských regionů v Česku nabízí kvalitní životní prostředí, což je lákadlo pro takzvanou amentní migraci, což je migrace z městského prostředí na venkov, která není podmíněná ekonomickou stránkou. Tato migrace se v Česku překrývá s fenoménem druhého bydlení, což pramení z častého využívání chalup, kdy obyvatelé z měst tráví část roku na své chalupě na venkově. Trvalé migraci na venkov stojí v cestě celkově horší dostupnost služeb jako jsou zdravotnická zařízení, školy, kulturní akce, nákupní střediska ale v mnoha případech také horší dopravní dostupnost, či těžší životní podmínky například v zimních měsících. (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021)

5.2 Obchodní obslužnost

Dostupnost základního zboží a potravin je pro atraktivitu venkovského regionu klíčová. Existence obchodu není ale důležitá jen pro zákazníky, jelikož také vytváří nové pracovní pozice a na mnoha menších obcích mají i funkci komunitní, jelikož se v nich setkávají občané. Na venkově nejčastěji zajišťuje maloobchod skupina COOP, která provozuje přes 2700 prodejen po celém Česku. Podle zpráv této skupiny je ovšem více než 1000 prodejen

ve ztrátě. Prodejny, které jsou ve ztrátě nebo jsou dotovány místními úřady jsou většinou v obcích do 500 obyvatel a jejich špatný ekonomický stav je pro dané obce hrozbou, jelikož hrozí jejich uzavření a s tím spojené zhoršení obchodní obslužnosti daných obcí. Zavírání maloobchodů či jejich neexistence je sice pozvolna nahrazována objednávkovými službami větších řetězců či internetových obchodů, které dováží nákup až domů, ale této možnosti využívají většinou mladší rodiny. Starší obyvatelé, kteří nemají k dispozici automobil nebo nevyužívají moderních technologií jsou ale stále závislí na kamenných prodejnách. (Szcyrba, 2005)

5.3 Dostupnost zdravotní péče

Díky snižování veřejných nákladů, které se provádí v celé Evropě, je část venkovských regionů postavena do situace, kdy za potřebnou lékařskou péčí musí obyvatelé dojíždět do větších center, kam jsou zdravotnická zařízení centralizována. Tento fakt ještě komplikuje často velmi řídká obslužnost těchto míst veřejnou dopravou, což znamená, že je pro obyvatele bez automobilu ještě těžší se za lékařským ošetřením dostat. Problém se špatnou dostupností v odlehlejších venkovských regionech je umocňován celostátně špatnými stavy zdravotnického personálu a lékařů a také neochotou pracovat mimo města. Nejistá je ale i situace v regionech, kde praktičtí lékaři, zubaři či pediatři v současnosti jsou, jelikož tito lékaři jsou převážně staršího věku a hrozí tak jejich odchod do důchodu a vzhledem k nízké atraktivitě těchto míst je nepravděpodobné, že by za ně nastoupila náhrada z mladší generace. Tento celoevropský problém se snaží řešit nový přístup ke zdravotnictví zvaný eHealth, neboli elektronické zdravotnictví. Tento systém funguje za pomoci moderních technologií a internetu, kdy mohou pacienti komunikovat s lékařem na dálku bez nutnosti fyzického kontaktu a jdou tak řešit rutinní prohlídky, neakutní problémy či předepisování léků. Tento systém je nyní ještě více využíván kvůli omezením v období pandemie Koronaviru, kdy je snaha o omezení fyzických kontaktů nasnadě. Elektronické zdravotnictví ovšem klade požadavky na vybavenost obou stran moderními technologiemi a na celkovou technologickou infastrukturu, kde naráží na problém často nedostatečné kvality internetového připojení nebo na nedostatečnou vybavenost technologiemi hlavně u starších obyvatel. (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021)

5.4 Mobilizace endogenních zdrojů

Vzhledem k mnoha faktorům, které společně stěžují rozvoj venkovských regionů ať už je to odliv obyvatel či nízká atraktivita pro podnikání, je složité řídit tyto regiony tak, aby směřovali k dalšímu a dlouhodobému rozvoji. Je k tomu třeba spolupráce veřejného sektoru se soukromým, tj. pomoc například od státu, který intervencemi pomáhá daným regionům nebude účinná, pokud sami obyvatelé tohoto regionu nebudou spolupracovat a snažit se zlepšit situaci v jejich regionu. Je proto vhodné, aby se v daných obcích vždy našla nějaká elita, která bude vytvářet aktivity, do kterých se budou zapojovat i další občané. (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021)

Další důležitou částí je využívání teritoriálních výhod, které daná lokalita má. Tyto výhody zvyšují odolnost regionu a vyvolávají například potřebu obyvatel činit kroky k ochraně prostředí apod. K celkovému zlepšení životních podmínek na venkově přispívá využívání moderních technologií, což umožňuje efektivnější poskytování veřejných služeb, předávání informací a také vytváří pracovní příležitosti. (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021)

Obrázek 1 Vývoj počtu nejmladší a nejstarší skupiny obyvatel v letech 2009–2019

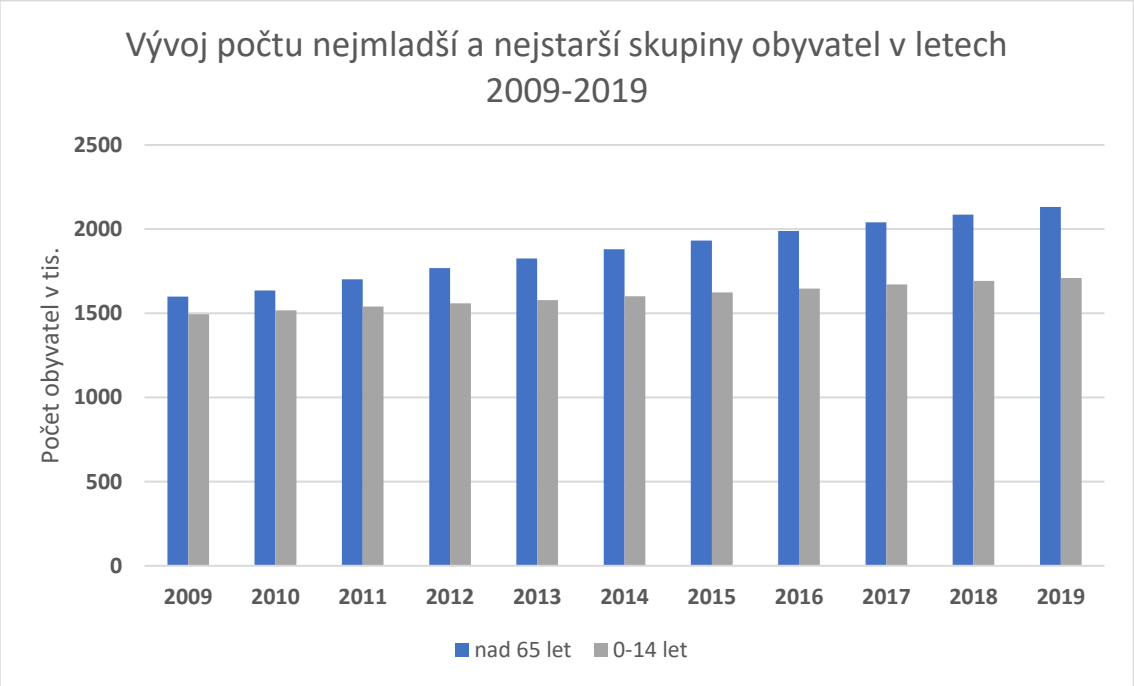

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, zpracováno autorem

Obyvatelstvo nad 65 let má ale na venkově velmi silnou roli a v mnoha pohledech ho ovlivňuje i pozitivně. Tento jev je viditelný při pohledu do zahraničí, zejména do USA,

Velké Británie nebo Japonska, kde je počet osob nad 65 let, stěhujících se z měst na venkov vysoký. (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021)

V USA jsou některé státy známé jako místa, kde lidé často tráví důchod (například Florida), a proto toho dané státy využívají a snaží se použít atraktivitu pro tuto část obyvatel jako nástroj rozvoje. Tvorbou služeb, které tato věková skupina často využívá, se snaží nalákat další potenciální obyvatele a zároveň vytváří volná pracovní místa a zvyšují zaměstnanost těchto regionů.

Míra atraktivity pro lidi v důchodovém věku závisí jak na vybavenosti daného regionu, tak na atraktivitě, kterou zvyšuje například příroda, velikost obce a její vybavenost sociálními službami. Podle Browna a Glasgowa (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021)jsou v některých regionech starší migranti označováni jako „šedé zlato“, jelikož přináší danému regionu spotřebu, platí daně a jsou přínosem pro trh s nemovitostmi i místní komunitu.

5.5 Aktéři regionálního rozvoje

O rozvoj venkovských regionů se v České republice zasluhují činitelé na několika úrovních. Základním orgánem, který vytváří a uvádí do praxe koncepce a strategie místního rozvoje je ministerstvo pro místní rozvoj. Ministerstvo pro místní rozvoj se snaží o podporu a rozvoj regionů tak, aby byla udržena jejich soudržnost, konkurenceschopnost a pokud možno jejich rovnoměrný rozvoj. Ministerstvo vypracovává strategie, které posléze schvaluje a upravuje vláda, které po uvedení v platnost tvoří základ přístupů k místnímu rozvoji na určený počet let. Poslední strategií, kterou se ministerstvo řídilo v letech 2014-2020 byla Strategie regionálního rozvoje České republiky. Z této strategie pak vycházely i další, konkrétněji zaměřené programy pro jednotlivé regiony. V současné době je v platnosti program Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+, který je naplánován na dobu 7 let a jeho hlavní body jsou: zajistit regionům podporu šitou na míru, podpořit zohlednění územní dimenze v rámci sektorových politik, rozvíjet strategické plánování na bázi funkčních regionů, posilovat spolupráci aktérů v území, zlepšit koordinaci strategického a územního plánování, rozvíjet chytrá řešení, zlepšovat práci s daty v oblasti regionálního rozvoje. Na financování jednotlivých programů zajišťuje ministerstvo financování buď z národních zdrojů, nebo zdrojů Evropské unie. Orgán ministerstva pro místní rozvoj také zajišťuje pomoc při škodách a obnově po živelných pohromách, což stanovuje i zákon č. 248/2000 Sb. (Regionální rozvoj, 2021)

5.5.1 Kraje

Dalšími aktéry regionálního rozvoje jsou kraje. Kraje ve spolupráci s ministerstvem pro místní rozvoj připravují také své programy, které cílí na dané potřeby a problémy v daném kraji. Při tvorbě těchto programů často spolupracují například s regionálními rozvojovými agenturami, které na území daného kraje působí. V případě regionů, řešených v mé práci, se jedná o Plzeňský kraj a regionální rozvojovou agenturu Plzeňského kraje. V Plzeňském kraji byl od roku 2014 do roku 2020 realizován akční plán s názvem Program rozvoje Plzeňského kraje 2014+, který se v několika aspektech zaměřoval na podporu školství (zejména středního vysokého), na podporu podnikání, zlepšení kvality silniční sítě, zásobování vodou nebo například efektivní a ekologické nakládání s odpady. (Regionální rozvojová agentura Plzeňského kraje, 2021)

5.5.2 Mikroregiony

Další úrovní aktérů místního rozvoje jsou mikroregiony. Mikroregiony jsou svazky obcí, které upravuje zákon o obcích č.128/2000 Sb. Mikroregionů bylo na území České republiky v roce 2010 564. Jde o svazky obcí se společnými zájmy a většinou působí na území v blízkosti nějakého jádra. Problémy nebo potřeby zjišťují většinou výzkumem v členských obcí, nebo je vyhodnocují podle zkušeností jejich jednotlivých zástupců. Vzhledem k menšímu území působnosti oproti kraji a vyšším úrovním řízení, jsou schopni lépe řešit konkrétní problémy a potřeby členských obcí, na což využívají buď své zdroje (většinou příspěvky členských obcí), nebo cizí zdroje (granty, dotace apod.). (Mikroregiony a místní akční skupiny, 2008)

5.5.3 Místní akční skupiny

Na stejné úrovni jako mikroregiony fungují také místní akční skupiny. Místní akční skupiny jsou neziskové organizace, které se snaží o podporu rozvoje na území své působnosti. Nejvíce místních akčních skupin na našem území vzniklo mezi lety 2005-2007 díky programu Leader, který pro venkovské obce znamenal atraktivní volbu pro získání více prostředků na provoz. (Mikroregiony a místní akční skupiny, 2008) MAS spojuje občany, neziskové organizace, veřejnou správu a podnikatelské subjekty a velkou částí jejich činnosti je pomoc se získáváním podpory z programů evropské unie.

Oproti mikroregionům mají výhodu toho, že místní akční skupiny mohou čerpat z veřejných programů i finance na vlastní chod, tudíž méně zatěžují poplatky své členské obce. V současné době je na území České republiky 182 aktivních místních akčních skupin. (Místní akční skupiny, 2020)

5.6 Vybrané typy venkovských regionů

5.6.1 Venkovské obce v zázemí metropolitních regionů

Tyto regiony tvoří obce, které se pevně vážou na metropolitní jádra. Díky výhodám jejich lokalizace v blízkosti měst a metropolitních center jsou tyto regiony ekonomicky dynamické, rychleji rostou a dobře zvládají transformaci struktury hospodářství na nezemědělské aktivity. Přítomnost jader stimuluje rozvoj obcí v těchto regionech čtyřmi mechanismy:

1. Rezidenční suburbanizace, tj. blízkost metropolitních jader zajišťuje růst počtu obyvatel, rozvoj trhu nemovitostí, zvyšování lokální poptávky a rozvoj služeb způsobený stěhováním obyvatel z metropolitních jader do venkovských obcí.
2. Denní dojížďka do metropolitních jader s vysokou mzdovou hladinou za prací
3. Vazby na ředitelství firem a významné odběratele v jádrech stimuluje lokální poptávku a příjmy, umožňují zvýšit specializaci a dosáhnout úspor z rozsahu (včetně aglomeračních úspor – Meijers a Burger 2015), využívat kapacitní infrastrukturu a mohou být též zdrojem přelévání znalostí a technologií.
4. Komerční suburbanizace. Firmy často využívají volných prostor venkova v těchto oblastech k aktivitám, které jsou náročné na plochu, ale mají nízkou přidanou hodnotu. Využívají tak úspor z dopravy a toho, že se vyhnou nákladům ve městech. Většinou jde o sklady, logistiku, průmyslovou výrobu či velkoobchod.

Regiony v zázemí metropolitních jader se dále liší například v tom, jaký je charakter jejich hospodářství. Obce s rezidenční funkcí mají zpravidla slabě rozvinuté ekonomické aktivity a proti tomu, pokud se v blízkosti obce vyskytuje velký průmyslový závod či zóna, je pak region zaměřen spíše na zpracovatelský průmysl, či služby. Vzhledem ke svému postavení a provázanosti s metropolitními jádry je tento typ regionu nejvíce ovlivňován globální ekonomikou. Vliv jádra se také liší v návaznosti na jeho velikost, jelikož velké metropole jako například Praha nebo Brno dávají okolním regionům větší impulsy rozvoje než menší centra jako je například Liberec či Olomouc, kde pak vznikají regiony označované jako problémový rekreační venkov. (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021)

Pro účely mé práce jsem jako region v zázemí metropolitního jádra nebo krajského města vybral ORP Přeštice, která leží v zázemí krajského města Plzně. Tento region vykazuje dlouhodobý růst jak v ekonomických, tak v demografických ukazatelích. I když jde o

pátý nejmenší správní obvod v Plzeňském kraji, v zalidněnosti je na čtvrtém místě. (Veřejná databáze VDB, 2020)

Počet obyvatel dlouhodobě roste – za posledních deset let přibylo 1 026 obyvatel, a i nezaměstnanost je dlouhodobě pod celorepublikovým průměrem – v roce 2019 o 0,39 %. Dlouhodobá nízká nezaměstnanost je ovlivněna jak blízkostí krajského města, tak velkým počtem velkých firem v samotném ORP. I přes velký význam a zaměstnanost v průmyslu, je stále i v tomto regionu důležité zemědělství. (Veřejná databáze VDB, 2020)

Obrázek 2 Občanská vybavenost venkovských regionů v zázemí metropolitních jader a krajských měst

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření, respektive jeho část zaměřená na spokojenost s občanskou vybaveností daných obcí, ukazuje, že obyvatelé těchto regionů jsou nejvíce spokojeni se záchranným systémem a mateřskými a základními školami. Nejméně jsou pak spokojeni se sociálními službami a dostupností lékařské péče. Rozložení spokojenosti s občanskou vybaveností je v regionu obcí v zázemí metropolitních jader velmi podobné průměrným výsledkům všech regionů, což zvláště v případě dostupnosti zdravotnické péče potvrzuje závažnost tohoto problému. Například spokojenost s dostupností očního lékaře je shodná s průměrnou spokojeností ve všech zkoumaných regionech – 33,7 %.

5.6.2 Periferní regiony

Jako periferní region lze označit území s nízkou hustotou obyvatelstva, silnou orientací na zemědělství, velkou vzdáleností od jádra a často také úbytkem obyvatelstva či dalšími

ukazateli. Specifické jsou také celkově nízkou hospodářskou silou. Mimo jiné je lze také odlišit například věkovým složením obyvatelstva, podle ekonomických ukazatelů nebo různými kombinacemi těchto ukazatelů. Konkrétní definicí lze periferní oblasti popsat jako dlouhodobě hospodářsky slabé a prostorově znevýhodněné. (Ženka & Slach, Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí, 2021) V kontextu České republiky se často jedná o příhraniční regiony jako jsou severní výběžky, Sušicko nebo například Vysočina, ale vyskytují se také na hranicích krajů uvnitř České republiky – například okraje Jihočeského či Plzeňského kraje.

Pro účely mé práce jsem vybral jako zástupce periferní venkovské oblasti správní obvod obce s rozšířenou působností Sušice. ORP Sušice je příkladem periferního regionu v mnoha ohledech. Hustotou obyvatelstva je tento správní obvod velmi podprůměrný, jde dokonce o nejméně zalidněný SO v kraji, nezaměstnaností naopak dlouhodobě nadprůměrný. I celkový negativní vývoj počtu obyvatelstva, kdy od roku 1991 do roku 2019 ubylo 2 652 obyvatel, přesně charakterizuje periferní region. Ruku v ruce s nezaměstnaností jde i nízký počet volných pracovních pozic, který je způsoben nepříznivým prostředím pro nové ekonomické subjekty a absencí ekonomicky silného jádra. Odvětvová struktura tohoto regionu je velmi rozmanitá, a v zaměstnanosti je velký podíl primárního sektoru, což řadí ORP Sušice mezi typově podobné ORP jako jsou Domažlice, Jindřichův Hradec nebo Poděbrady. I věková skladba obyvatel ukazuje stále sílící převahu skupiny nad 65 let, a to zvláště na jižní hranici ORP. Mimo již zmíněných ukazatelů má ORP Sušice i vysokou hodnotu indexu perifernosti.

5.7 Situační analýza ORP Přeštice

Obec s rozšířenou působností Přeštice, leží ve středu Plzeňského kraje, jehož krajským městem a zároveň i centrem je město Plzeň. ORP Přeštice sousedí se sedmi ORP (Plzeň, Blovice, Nepomuk, Klatovy, Domažlice, Horšovský Týn a Stod). Rozloha tohoto správního obvodu je 27 125 ha, tj. 3,9 % celkové rozlohy Plzeňského kraje. Větší část území, a to 59,4 %, zabírá zemědělská půda, 31 % pak tvoří lesní pozemky. V době vzniku tohoto správního obvodu patřilo k do správy ORP 28 obcí. Posléze, v roce 2003 při reformě územní veřejné správy, přibyly do správy ORP další dvě obce – Borovy a Nezdice -, které předtím spadaly pod klatovský okres. Počet obyvatel, podle dat z roku 2019, byl 22 885 a jeho hustota byla 84,4 obyvatel na 1 km². Migrace obyvatel je na území ORP dlouhodobě pozitivní a v roce 2019 se do ORP přistěhovalo o 268 osob více, než se z něj vystěhovalo. Stejně tak jako v ostatních regionech, i zde je problémem stárnutí populace. Mezi lety 2009 a 2019 vzrostl index stáří z hodnoty 105,7 na 122 a v roce 2019 byl průměrný věk mužů 41,4 let a 43,5 let u žen. Podle dat z let 2009-2019, byl celkový přírůstek obyvatel kromě roku 2013 vždy pozitivní. V roce 2019 byl přírůstek 299 osob, což je po roce 2009, kdy přibylo 406 osob, druhý nejvyšší výsledek.

Obrázek 3 Pohyb obyvatelstva v ORP Přeštice v letech 2009–2019

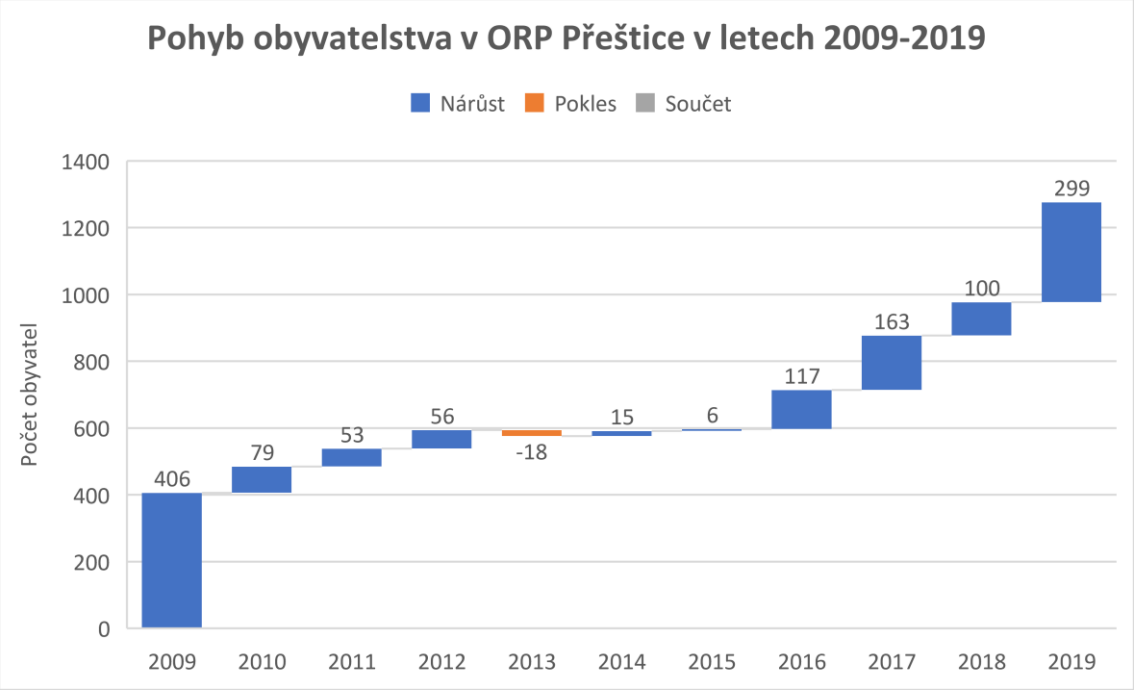

Zdroje: Vlastní zpracování dle veřejné databáze ČSÚ

5.7.1 Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Počet nezaměstnaných osob činil v roce 2019 259 osob a jde tak, při hodnotě 1,61 %, o nejnižší podíl nezaměstnaných od roku 2000. Z žadatelů o zaměstnání, evidovaných pracovním úřadem pak tvořili 4,2% absolventi škol a při počtu 625 nabízených pracovních míst připadalo na 1 pracovní pozici 0,4 uchazečů. V posledních šesti letech také roste počet aktivních ekonomických subjektů na území ORP Přeštice. V roce 2019 jejich počet dosahoval 5021 subjektů z nichž 4218 (84 %) tvořili fyzické osoby a 803 (16 %) osoby právnické. Zastoupení v jednotlivých sektorech hospodářství pak odpovídá regionu v zázemí metropolitního jádra. Podíl zemědělství v ekonomických subjektech tvořil 6,7 %, průmyslu 14,8 %, stavebnictví 14,7 % a obchod, stravování a pohostinství tvořil 25,8 %. Nejvýznamnější zaměstnavatelé v tomto správním obvodu jsou společnosti VISHAY electronic, spol. s. r. o., IAC Group s. r. o. a SONY DADC Czech Republic, s. r. o., z nichž první dvě společnosti sídlí v centru ORP v Přešticích a třetí jmenovaná ve Štěnovicích. Co se týče velikostí podniků působících na území správního obvodu, podle dat z roku 2019 tvořily největší část mikropodniky do 9 zaměstnanců, kterých bylo 1 964, malých podniků do 49 zaměstnanců fungovalo 304, středních podniků do 250 zaměstnanců bylo 62 a velkých podniků s více než 250 zaměstnanci byly 4. (Veřejná databáze VDB, 2020)

5.7.2 Bydlení

V roce 2019 bylo dokončeno 111 nových bytů, což je od roku 2006 nejvyšší počet. Více než 70 % jich bylo vybudováno v rodinných domech a průměrná obytná plocha činila 71,2 m². Podle dat z roku 2009, byla třetina obcí plynofikována a v polovině byl zaveden veřejný vodovod. (Veřejná databáze VDB, 2020)

5.7.3 Zdravotnictví

Na území ORP Přeštice je v současné době 13 ordinací praktického lékaře, 5 ordinací pediatrických, 17 odborných ordinací a 11 stomatologických ordinací. Většina zdravotnických zařízení se nachází ve městech Přeštice, a Chlumčany. Některé odborné ordinace a ordinace praktického lékaře se také nachází ve městech Merklín, Nebílovy, Netunice, Přeštice, Štěnovice a Příchovice.

5.7.4 Místní spolky

Na území ORP Přeštice funguje od roku 2001 mikroregion Přešticko, který sdružuje města a obce Přeštice, Bolkov, Buková, Dolce, Horní Lukavice, Horšice, Chlumčany, Kbel, Lužany, Nezdice, Oplot, Otěšice, Příchovice, Ptenín, Radkovice, Roupov, Řenče, Skašov, Soběkury, Týniště, Vlčí. Tato skupina pořádá akce a také vytváří dokumenty jako je například interaktivní mapa či mobilní průvodce krajinou Přešticka.

Dalším významnou skupinou působící na území ORP Přeštice je MAS Aktivios, z.s.. Tato nezisková organizace se snaží o lepší kvalitu obyvatel obcí, které jsou její součástí, a to za pomoci realizace projektů či pořádáním akcí. Občanské sdružení Aktivios působí na území čtyř ORP – Plzeň, Přeštice, Blovice a Rokycany. V letech 2007-2013 podpořilo toto sdružení 153 projektů finanční sumou ve výši 53 milionů korun a dále pracuje na strategiích a projektech pro budoucí rozvoj. (MAS Aktivios, z. s., 2021)

5.7.5 Školství

Předškolní vzdělání na území ORP Přeštice obstarává 12 mateřských škol. Základní vzdělání pak poskytuje 9 škol základních v obcích Přeštice, Dolní Lukavice, Řenče, Merklín, Skočice, Štěnovice, Horšice a Chlumčany. V obci Merklín se nachází také jedna speciální škola a dále na území tohoto ORP působí jedna umělecká škola se sídlem v Přešticích a dvěma pracovišti v Chlumčanech a Štěnovicích. V Přešticích také funguje Dům dětí a mládeže, který poskytuje dětem mimoškolní aktivity.

Počet mateřských a základních škol je v porovnání s ostatními ORP poměrně vysoký – obcí s mateřskou školou je v ORP 11. Dále je základní vzdělání poskytováno v základních školách s jedním stupněm, kterých je v ORP 5, a ve školách s oběma stupni, které jsou ve správním obvodu čtyři, a to ve větších městech, jako jsou Přeštice, Štěnovice, Chlumčany, nebo Merklín. Vzhledem k poloze správního obvodu v blízkosti krajského města Plzně, není ORP Přeštice vybaveno žádnou střední školou či gymnáziem, ačkoliv ve městě Přeštice fungovala v letech 2008–2013 pobočka Gymnázia Plzeň. V Přešticích také funguje dům dětí a mládeže. Další možnosti vzdělávání nabízí základní umělecké školy, které jsou v ORP 2 – jedna v Přešticích a druhá ve Štěnovicích (pracoviště ZUŠ Dobřany). ORP Přeštice také disponuje jednou školou speciální, kterou provozuje Diakonie Českobratrské církve evangelické. (Centrum pro komunitní práci západní Čechy, 2006)

5.7.6 Doprava

Dopravní síť je na území správního obvodu poměrně hustá a skrz severní část probíhá i část dálnice D5. Mimo hojné sítě silnic II. a III. třídy se nachází na území ORP i silnice I/27, která spojuje města Plzeň, Klatovy a Železná Ruda. Další důležitou komunikací je silnice I/26, která spojuje začíná u Plzně a přes území ORP Přeštice vede až do domažlického okresu. Skrz ORP Přeštice prochází trať, která spojuje Plzeň a Železnou rudu. (Centrum pro komunitní práci západní Čechy, 2006) Na území správního obvodu spojuje pouze obce Borovy, Lužany, Přeštice a Chlumčany, takže v současné době nemůže konkurovat silniční dopravě, nicméně v minulém století byl její význam značný, jelikož železniční doprava zajišťovala dopravu například do plzeňských Škodových závodů. Dále veřejnou autobusovou dopravu na území ORP zajišťuje společnost Arriva, která nahradila dřívější ČSAD autobusy Plzeň a. s. Dostupnost hlavního centra, tj. města Přeštice, je ze všech obcí v ORP v rádu 5-20 minut. Dostupnost krajského města Plzně se pak pohybuje od 20 do 60 minut. Vzhledem k tomu, že provoz přes město Přeštice překročil limit 20 tisíc vozů za 24 hod, začala v roce 2020 výstavba přeložky silnice I/27, která by vytvořila obchvat města Přeštice a tím tak ulevila provozu v něm. Obchvat by měl být uveden do provozu v roce 2025.

Obrázek 4 Doprava a vybraná zařízení občanské vybavenosti ORP Přeštice

Zdroj: Vlastní zpracování dle Arc500 a veřejné databáze ČSÚ

5.7.7 Investiční potřeby řešené ve strategických dokumentech

Strategických dokumentů regionálního rozvoje na území ORP Přeštice je několik. Dokumentem vytvořeným městem Přeštice společně s ministerstvem vnitra je strategický dokument prevence kriminality města Přeštice v letech 2019-2023. V tomto dokumentu se nachází analýza přestupků a trestných činů řešených oddělením Policie ČR Přeštice a městskou policií na území správního obvodu. Kromě této analýzy se v dokumentu nachází ještě průzkum veřejného mínění ohledně bezpečnosti. Jako řešení je navrhováno zhuštění sítě kamerového systému, zlepšení spolupráce mezi městskou policií a oddělením Policie ČR, protidrogová prevence a celkové zvyšování bezpečnosti na území ORP. Financování těchto kroků je navrhováno z části žádostmi o dotace ministerstva vnitra a úpravou rozpočtu města Přeštice. (Polák & Hošťálek, 2019)

Předchozím dokončeným dokumentem je územní studie krajiny ORP Přeštice, který mapoval krajinu správního obvodu podle pravidel Evropské komise. Zaměření tohoto průzkumu bylo na snižování ohrožení přírodními katastrofami, jako jsou povodně apod., adaptací na klimatickou změnu řešení požadavků a potřeb člověka v krajině. (Městský úřad Přeštice, 2018)

MAS Aktivios v roce 2020 vyhlásilo výzvu s názvem Program rozvoje venkova. V této výzvě bylo k dispozici 7 112 131 Kč ve čtyřech opatřeních (Fiche). Opatření byla: obnova zachování krajinného rázu, uvádění zemědělských produktů na trh, podpora nezemědělských podnikatelů, podpora lesnických podnikatelů. Konkrétně bylo podpořeno město Chlumčany v oblasti obnovy a zachování krajinného rázu částkou 1 milion Kč, Moje jako tvoje, z. ú. a Lukrena a. s. v oblasti uvádění zemědělských produktů na trh celkovou výší dotací 1 591 500 Kč, v oblasti podpory nezemědělských podnikatelů bylo podpořeno zakoupení stroje pro obec Řenče ve výši 180 675 Kč a v oblasti podpory lesnických podnikatelů bylo rozděleno 445 000 Kč městům Starý Plzenec a Letiny, Jarov a Skašov většinou na pořízení lesnické techniky či vybavení. V současné době je v průběhu další výzva, tentokrát s názvem Základní služby a obnova vesnic ve venkovských oblastech. Podpora do výše 80 % výdajů a maximálních výdajů ve výši 5 milionů Kč, bude podporovat čtyři záměry: veřejná prostranství v obcích, vybrané kulturní památky, kulturní a spolkové zařízení včetně knihoven a muzea a expozice pro obce. (MAS Aktivios, z. s., 2021)

Obrázek 5 Schéma řešených a neřešených investičních potřeb ORP Přeštice

Zdroj: vlastní zpracování; strategické dokumenty ORP Přeštice, dotazníkové šetření

5.8 Situační analýza ORP Sušice

Správní obvod ORP Sušice leží v Plzeňském kraji a tvoří jeho jižní cíp. Jedná se o příhraniční region, jelikož jeho jižní a jihozápadní hranice sousedí s Německem. Správní obvod dále sousedí s ORP Klatov a Horažďovic. Ze třiceti obcí, které pod správní obvod spadají, jich má pět statut města, a to Rabí, Rejštejn, Sušice, Kašperské Hory a Hartmanice. Rozloha správního obvodu je 78 060 ha, díky čemuž je třetím největším správním obvodem v Plzeňském kraji. Geografická poloha v příhraničí, kde leží i pohoří Šumava, ovlivňuje rozložení využití krajiny, jelikož lesní pozemky tvoří 55,1 % z celkové výměry. 34, 4 % pak tvoří zemědělská půda. (Veřejná databáze VDB, 2020)

Celkový počet obyvatel tohoto správního obvodu činil v roce 2019 24 150 obyvatel, což je 4,1 % všech obyvatel Plzeňského kraje. Nicméně hustota obyvatel je pouze 30, 9 obyvatel na km², a tak je ORP Sušice oblast s nejnižší hustotou obyvatelstva v celém kraji. Přirozený přírůstek obyvatelstva je dlouhodobě negativní, a i když přírůstek obyvatel stěhováním byl v roce 2019 41 obyvatel, celkový přírůstek byl -14 obyvatel. Stejně jako v celé republice i v tomto správním obvodu je zřejmý trend stárnutí obyvatelstva. Za období od roku 2001 do roku 2019 vzrostl průměrný věk žen ze 43,7 let na 45,9 let, u mužů pak ze 40,7 na 43 let. Stejně tak vzrostl i index stáří, který v roce 2019 činil 157,3, což v žebříčku nejvyšších indexů stárnutí zařadilo obvod na třetí místo v kraji. Z dat pohybu obyvatelstva v letech 2009-2019 je zřetelný dlouhodobý úbytek obyvatelstva, který byl v roce 2019 za posledních 10 let nejnižší (-14), ale stále se regionu nedaří dostat čísla do pozitivních hodnot.

Obrázek 6 Pohyb obyvatelstva v ORP Sušice

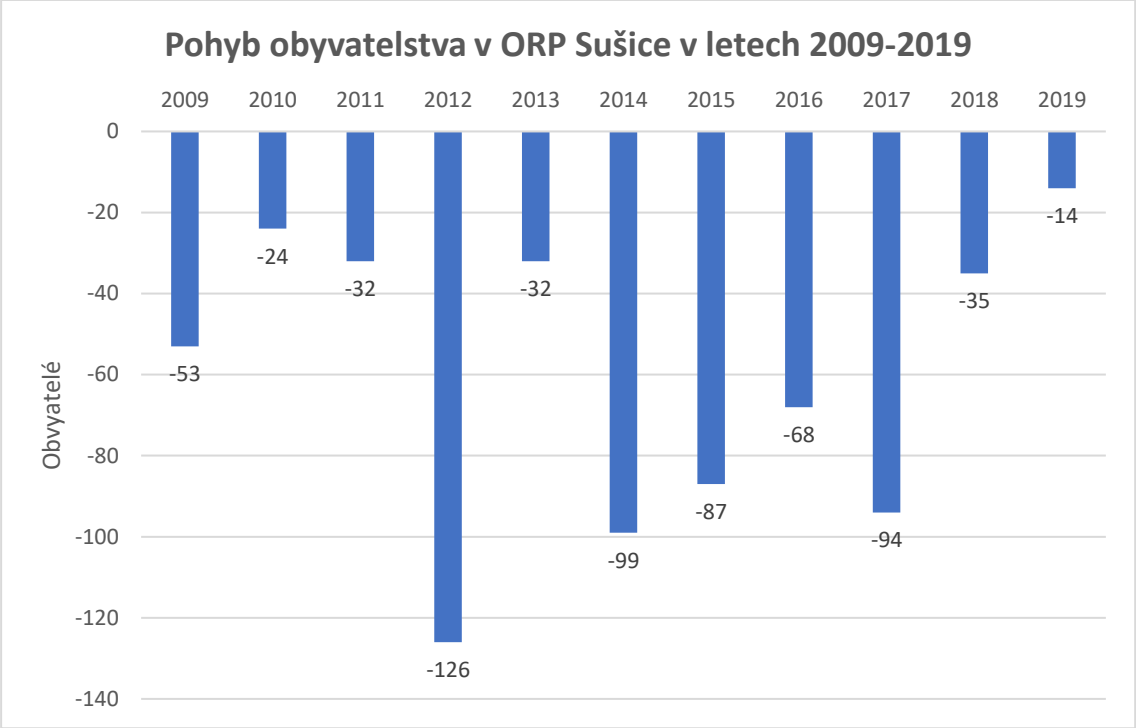

Zdroje: Vlastní zpracování dle veřejné databáze ČSÚ

5.8.1 Nezaměstnanost a pracovní příležitosti

Nezaměstnanost je v ORP Sušice dlouhodobě nad republikovým průměrem, nicméně posledních 7 let má klesající tendenci, a v roce 2019 činil podíl nezaměstnaných 3,8 %. I přes snižující se míru nezaměstnanosti jde o nejvyšší nezaměstnanost v kraji. Pracovní úřady tak evidovali 627 uchazečů o zaměstnání, kterým bylo k dispozici 476 pracovních pozic, což znamená 1,3 uchazeče na jedno pracovní místo. Počet ekonomických subjektů v posledních sedmi letech lehce stoupá, a v roce 2019 byl jejich počet 6020. 83 % ekonomických subjektů tvoří fyzické osoby a 17 % právnické osoby. Nejvyšší zastoupení ze sektorů průmyslu je pak v zemědělství, lesnictví a rybářství, kde podnikalo 15,8 % ekonomických subjektů. 12,5 % pak podnikalo v průmyslu, 11,1 % ve stavebnictví a 28,1 % v obchodě, stravování či pohostinství. Vzhledem k charakteru tohoto správního obvodu jde převážně o region se zaměřením na zemědělství. Průmysl je soustředěn do větších měst jako je Sušice nebo Kašperské Hory. Nejvýznamnější podniky na území správního obvodu jsou například Západočeské konzumní družstvo Sušice, KORAMEX a. s., SPAK Foods s. r. o. nebo SOLODOOR a. s. Jde většinou o podniky zaměřené na potravinářství, kovovýrobu či dřevovýrobu.

5.8.2 Bydlení

V roce 2019 bylo v ORP Sušice dokončeno 50 bytů, což je za posledních 7 let druhé nejvyšší číslo. Více než polovina z nich byla v rodinných domech a jeho průměrná plocha činila 58, 2 m². (Veřejná databáze VDB, 2020)

5.8.3 Zdravotnictví

Hlavní zdravotnickou institucí v tomto správním obvodu je sušická nemocnice a poliklinika. Další zdravotnické služby poskytují zdravotnická střediska, kterých je v ORP 7. Ordinací praktického lékaře pro dospělé je 8, ordinací dětského lékaře 6 a stomatologických ordinací také 6. Službu první pomoci zajišťují dva soukromé dispečinky sídlící v Sušici, a také záchranná služba v sušické nemocnici. Pro dostupnost léků pak poskytují své služby čtyři lékárny. (Centrum pro komunitní práci západní Čechy, 2006)

5.8.4 Školství

I přes nízkou hustotu zalidnění je ORP Sušice vybaven školami od mateřských, přes gymnázia až po střední. Konkrétně jde o 14 mateřských škol, 7 základních škol s prvním stupněm, 6 základních škol s oběma stupni, 2 střední školy (jedno učiliště a jedna střední odborná škola), jedno gymnázium, dvě základní umělecké školy a jedna škola jazyková. Díky velkému počtu menších obcí obstarává základní vzdělání 10 malotřídních škol, které se často potýkají s problémem nedostatku personálu, žáků či financí. (ORP Sušice, 2015)

5.8.5 Místní spolky/ aktéři místního rozvoje

Na území ORP Sušice působí tři mikroregiony – Mikroregion Pošumaví, mikroregion Pošumaví a Šumava a mikroregion Šumava-západ. Tyto mikroregiony se klasicky snaží o společné fungování a spolupráci členských obcí, pořádání akcí a financování projektů, popřípadě získávání financí z různých zdrojů nebo dotačních programů. Dále je ORP Sušice součástí MAS Pošumaví, která funguje od roku 2004. Tato místní akční skupina vytváří programy rozvoje jejichž součástí je financování různých odvětví či projektů. Je založena na spolupráci veřejného sektoru s podnikateli a její součástí je 99 obcí. Od roku 2017 může nově MAS vyhlašovat výzvy z Programu rozvoje venkova, Integrovaného regionálního operačního programu a Operačního programu Zaměstnanost. Každý z těchto programů nabízí financování projektů na podporu určitého odvětví od

historických budov po podporu inovací malých živnostníků. Například na program rozvoje venkova je vyčleněno téměř 200 milionů korun. (Pošumaví, 2020)

5.8.6 Doprava

Situace kolem dopravy dále potvrzuje, že ORP Sušice je periferní oblastí. Na jeho území se tudíž nenachází žádné významné dopravní uzly a celé území leží mimo rozhodující dopravní osy. Největší význam má silniční doprava, která funguje na poměrně husté síti místních komunikací, většinou II: a III: třídy. Dopravní síť komunikací je celkově poměrně nekvalitní. Vlaková doprava je využívána převážně k dopravě za prací, nicméně v sezóně je často využívána k turismu, kdy ji využívají vodáci, či cyklisté. Nepříznivá poloha území znamená pro jeho obyvatele i špatnou dostupnost krajského města Plzně, které je vzdáleno zhruba 80 km. Poměrně dobře dostupné je díky příhraniční poloze správního obvodu sousední Německo, se kterým ovšem není příliš kvalitní spojení po pozemních komunikacích. (ORP Sušice, 2015)

Obrázek 7 Doprava a vybraná zařízení občanské vybavenosti ORP Sušice

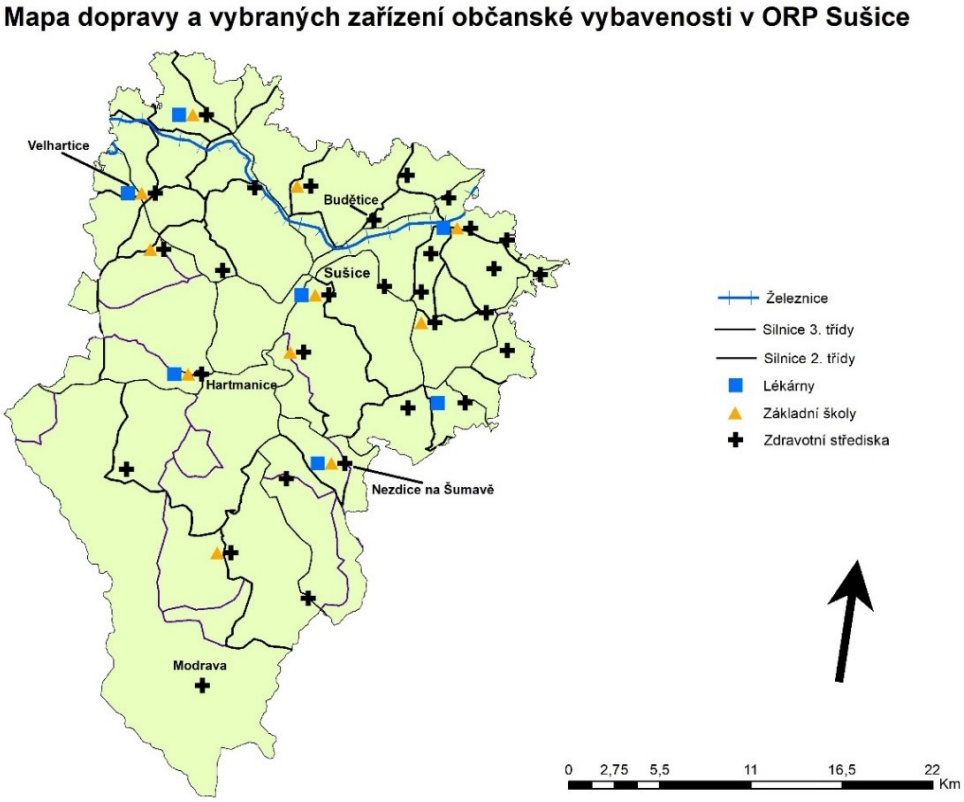

Zdroj: Vlastní zpracování dle Arc500 a veřejné databáze ČSÚ

5.8.7 Investiční potřeby řešené ve strategických dokumentech

Hlavním strategickým dokumentem regionálního rozvoje v ORP Sušice je Strategie území správního obvodu ORP Sušice v období 2015-2024. Tento dokument se zaměřuje na problémy a potřeby v oblasti školství, konkrétně předškolní výchovy a základního školství. Dále řeší sociální služby, odpadové hospodářství a cestovní ruch. Jako problémy v oblasti školství byla vytyčena špatná dostupnost škol a neexistence předškolního zařízení pro děti v předškolním věku do 3 let. Navrhovaná řešení jsou: zřízení pravidelné školní autobusové linky, pořízení vlastního autobusu, zřízení firemní mateřské školy, jeslí nebo dětské skupiny pro děti do 3 let a rozšíření kapacity stávajících mateřských škol i pro děti v předškolním věku do 3 let.

Nedostatky a problémy sociálních služeb byly stanoveny dva, a to chybějící terénní péče a pacienty v terminálním stavu nemoci a neexistence nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Cíle pro řešení těchto problémů jsou zřízení odborného týmu pro služby mobilního hospice, získání finančních prostředků pro nákup vybavení mobilního hospice, zřízení samostatného nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a rozšíření spektra stávajících sociálních služeb a služby zařízení pro děti a mládež.

V odpadovém hospodářství jsou na území ORP největší problémy se zpracováním biologicky rozložitelného komunálního odpadu a slabé konkurenční prostředí v oblasti svozu komunálního odpadu. Navrhovaná řešení jsou vybudování vlastního zařízení pro nakládání s biologicky rozložitelným komunálním odpadem, vytvoření silnějšího konkurenčního prostředí vyhlášením výběrového řízení a zřízení vlastní společnosti pro svoz komunálního odpadu.

Poslední oblastí záměru tohoto plánu je cestovní ruch. Problémy cestovního ruchu jsou podle tohoto dokumentu nedostatečné propagační aktivity, chátrající památky a nevyhovující nabídka volnočasových aktivit. Jejich řešením by pak mělo být vytvoření interaktivních webových stránek či propagačního materiálu, dále seznamu a plánu rekonstrukce chátrajících památek nebo vybudování celoročního dětského hřiště. (ORP Sušice, 2015)

MAS Pošumaví, působící na území ORP Sušice v současné době realizuje strategii CLLD 2021-2027, která je momentálně ve fázi analýzy problémů a potřeb investic členských obcí. Strategie by měla pomáhat hlavně v oblastech vzdělávání a cestovního ruchu.

Obrázek 8 Schéma řešených a neřešených investičních potřeb

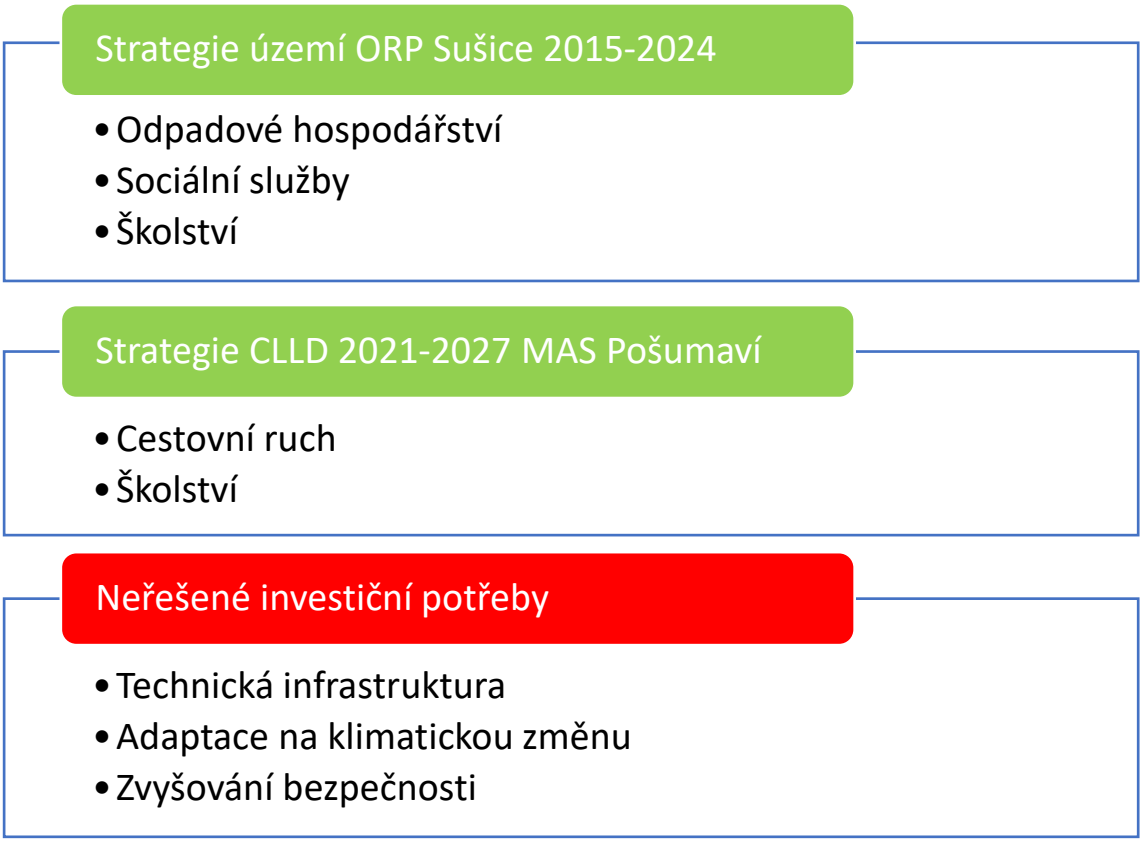

Zdroj: vlastní zpracování; strategické dokumenty ORP Sušice, dotazníkové šetření

5.9 Porovnání vybraných ORP

Rozdíly mezi ORP Sušice a Přeštice jsou na první pohled zřejmé už při pohledu na základní ukazatele jako je hustota obyvatelstva, která u ORP Přeštice činí 84,4 obyvatel na km² a u ORP Sušice pouze 30,9 obyvatel na km². Pokud tyto údaje porovnáme s republikovým průměrem, který činí 134 obyvatel na km², tak vidíme, že ačkoliv i hustota zalidnění ORP Přeštice je podprůměrná, tak u ORP Sušice lze na první pohled poznat, že jde o periferní region. Rozdíly jsou patrné i při porovnání dalších ukazatelů jako je například index stáří, který v ORP Přeštice udržuje posledních několik let podobné hodnoty a z v roce 2019 zaznamenal dokonce pokles. Oproti tomu index stáří v ORP Sušice poměrně strmě roste, s čímž je spojen i velký podíl skupiny obyvatel nad 65 let, což je další ze specifik periferních regionů.

Obrázek 9 Vývoj indexu stáří ve sledovaných ORP v letech 2010–2019

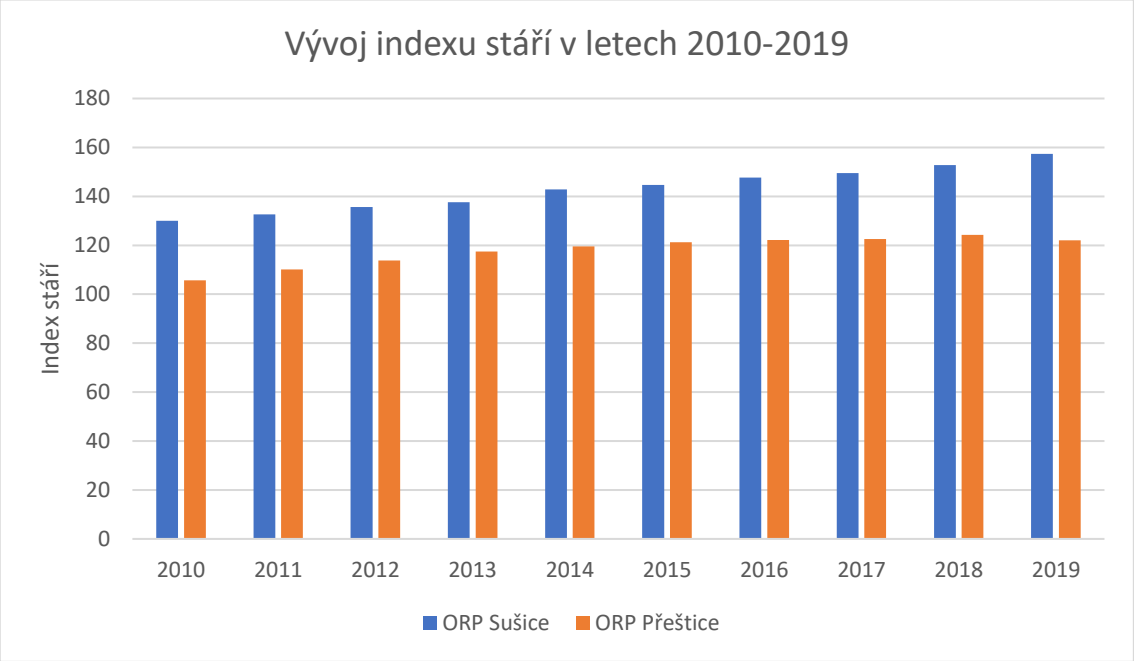

Zdroje: Vlastní zpracování dle veřejné databáze ČSÚ

Při porovnání průměrné nezaměstnanosti za posledních 9 let je vidět, že trend poklesu nezaměstnanosti je v obou ORP podobný, ovšem ve správním obvodu Sušice je řádově vyšší. Porovnáme-li výsledky obou ORP s republikovým průměrem, který v roce 2019 činil 2 %, tak zjistíme, že v ORP Přeštice byla nezaměstnanost o zhruba 0,4 % pod průměrem, zatímco ORP Sušice takřka 1,8 % nad průměrem. Tento fakt ovlivňuje i nabídka pracovních pozic a celkový stav pracovního trhu. Zatímco v ORP Přeštice se nachází několik velkých firem jako je IAC Group s. r. o., VISHAY electronic,

spol. s. r. o. apod. zatímco hospodářství v ORP Sušice je zaměřeno spíše na zemědělství a podnik s více než 250 zaměstnanci je na jejím území pouze jeden oproti čtyřem v ORP Přeštice. Tento fakt se odráží i na celkovém poměru volných pracovních míst vůči počtu žadatelů o zaměstnání, který v případě ORP Přeštice činí 0,4 uchazeče na 1 pracovní místo, ale u ORP Sušice připadá na 1 pracovní místo 1,3 uchazeče.

Obrázek 10 Vývoj nezaměstnanosti v ORP Sušice a ORP Přeštice v letech 2010–2019

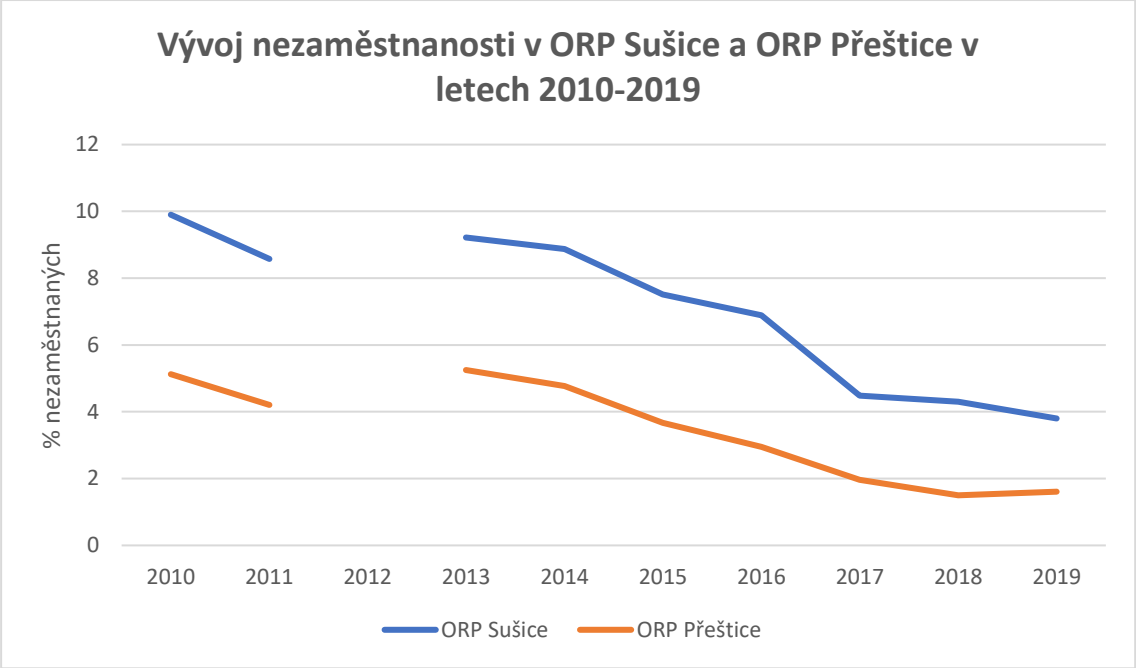

Zdroje: Vlastní zpracování dle veřejné databáze ČSÚ

Obrázek 11 Míra nezaměstnanosti v Plzeňském kraji

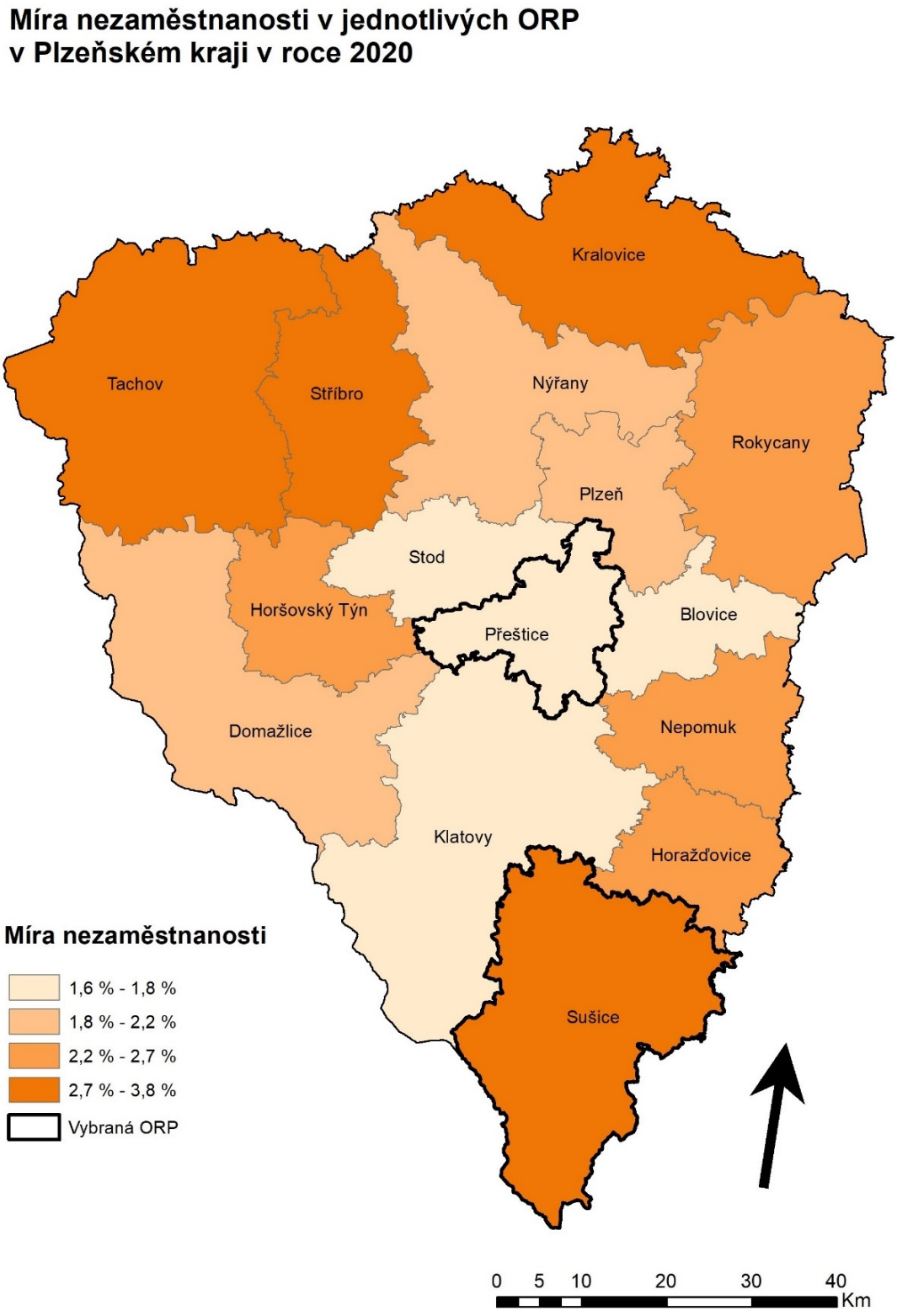

Zdroj: Vlastní zpracování dle veřejné databáze ČSÚ

6 Vyhodnocení dotazníkového šetření

6.1 Hodnocení vývoje v posledních deseti letech

V otázce č. 11 charakterizovali respondenti vývoj jejich obce v posledních deseti letech podle jednotlivých kritérií, kterých bylo 6. Jednalo se o počet bydlícího obyvatelstva, počet nově postavených bytů, počet pracovních míst, počet žáků a studentů v místních školách, nabídka veřejných služeb a počet turistů navštěvujících danou obec či město. Odpovědi byly na bázi Likertovy stupnice, tudíž k vyhodnocení bylo nutné jednotlivé odpovědi převést na systém známek a poté vypočítat vážený průměr. (Centrum pro komunitní práci západní Čechy, 2006)

Nejvíce kladných hodnocení v ORP Přeštice dostal počet žáků a studentů navštěvujících místní školy, kde byla průměrná známka 2, což znamená celkový mírný růst. O něco hůře, se známkou 2x2, tj. stále mírný růst, hodnotí obce z ORP Přeštice počet bydlícího obyvatelstva. Na přelomu mírného růstu a stagnace hodnotí s průměrnou známkou 2,5 počet postavených bytů a počet turistů, kteří dané obce navštěvují. Zbylé dvě možnosti, počet pracovních míst a nabídka veřejných služeb byly obě hodnoceny pod hranicí stagnace. Průměrný výsledek vývoje v posledních deseti letech je 2,45, což znamená přechod mezi mírným růstem a stagnací, spíše ale mírný růst, což odpovídá typu regionu.

Vyhodnocení odpovědí ORP Sušice už při prvním pohledu potvrzuje charakteristiky periferního regionu. Nejlépe je totiž sice hodnocený počet turistů, a to dokonce známkou 1,4, nicméně to je silně ovlivněno tím, že mezi obcemi, které se účastnily dotazníkového šetření, byly obce Sušice, Modrava a Velhartice, které jsou poměrně vyhledávanými cíli turistů. Jinak ale tři další aspekty dosavadního rozvoje, počet bydlícího obyvatelstva, počet pracovních míst a počet žáků navštěvujících místních školy, hodnotily obce známkou 3 a počet žáků dokonce známkou 3,2, což značí celkovou stagnaci, nebo i mírné zhoršení. I poslední dvě otázky, počet nově postavených bytů a nabídka veřejných služeb s hodnocením 2,4 a 2,67 značí spíše stagnaci. Průměrně hodnotí vývoj v posledních deseti letech obce průměrem 2,62.

Obrázek 12 Hodnocení vývoje v posledních deseti letech v ORP Sušice a ORP Přeštice

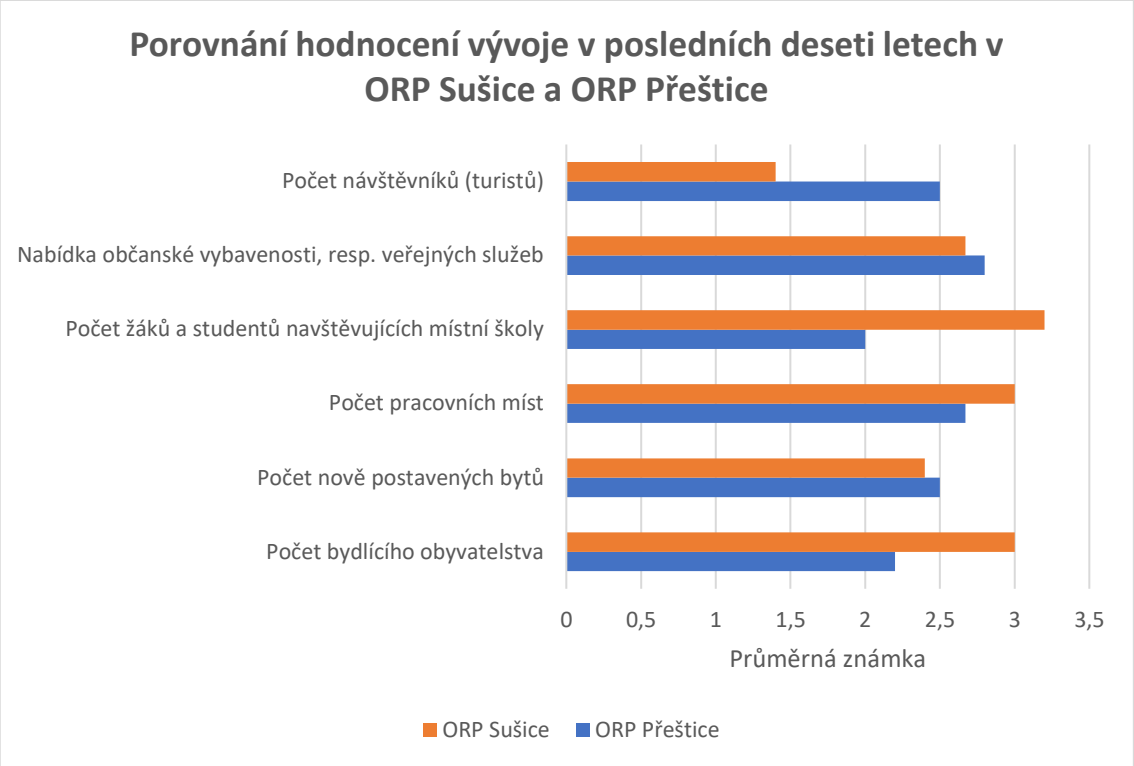

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

6.2 Hodnocení občanské vybavenosti

Otázka číslo 13, ve znění „Jak hodnotíte občanskou vybavenost vaší obce/ vašeho města, resp. dostupnost vybraných veřejných a soukromých služeb pro vaše obyvatele? Dostupností rozumíme i situaci, kdy lidé za danou službou bez větších problémů dojíždějí do okolních obcí nebo měst.“ Zkoumala spokojenost s vybaveností obce, popřípadě jejího okolí. Vzhledem k tomu, že k odpovídání na otázku byl využit systém Likertovy škály, bylo vyhodnocení a grafické zobrazení výsledků ztíženo. Proto jsem odpovědi převedl na systém známek, kdy 1=velmi dobrá, 2=spíše dobrá, 3=tak napůl, 4=spíše špatná, 5=zcela špatná. Odpověď „nedokážu posoudit“ jsem z hodnocení odpovědí vyřadil. Při hodnocení průměrných známek jsem pak vybíral dobře hodnocené oblasti občanské obslužnosti do hodnoty 2,5 a jako nejhůře od hodnoty 3, respektive 3,2.

Z výsledků odpovědí ORP Přeštice, jakožto regionu v zázemí metropolitních jader nebo krajských měst, vyplývá, že nejlepší vybavenost je v oblasti poštovních a finančních služeb (průměrná známka 1,3). Velmi dobře hodnocena je také nabídka soukromých služeb a středního školství (známky 1,5 a 1,8). Zvláště v oblasti středního školství se zřejmě odráží poloha v blízkosti města Plzeň a také dobrá dopravní spojení s tímto

městem. Známku nižší než 2,5 dostaly také nabídky zboží každodenní potřeby, mateřských škol, všeobecného lékařství a nemocnic (zde také zřejmě vliv blízkosti města Plzně) a Policie. Na druhém straně škály se pak nachází oční lékař, ordinace dalších specializovaných lékařů a lékárny, se známkou 3,2. Nejhůře hodnotí obce z ORP Přeštice nabídku ambulantních sociálních služeb a základního uměleckého školství, průměrnou známkou 3,8.

Obrázek 13 Hodnocení občanské vybavenosti ORP Přeštice

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

V ORP Sušice jsou obce nejvíce spokojeny s nabídkou středního školství, což je zřejmě ovlivněno faktem, že ve městě Sušici se nachází střední odborná škola i učiliště a další možnosti středního vzdělání nabízí město Klatovy v sousedním ORP. Do známky 2,5 se pak vešly jen další dvě odpovědi, a to nabídka zboží každodenní potřeby a základního školství, které měly průměrnou známku 2,3. Nespokojenost s občanskou vybaveností je v ORP Sušice zřetelná, jelikož horší známku než 3 dostalo 10 odpovědí – ambulantní sociální služby, poštovní a finanční služby, všeobecný lékař, nemocnice, soukromé služby, zubař, ostatní odborní lékaři, stravovací zařízení, lékárna a oční lékař. Nejhorší hodnocení pak dostaly nabídky soukromých služeb, ordinací zubaře a ostatních

odborných lékařů, stravovacích zařízení, lékáren a se známkou 4 skončily nejhůře nabídky očního lékařství.

Obrázek 14 Hodnocení občanské vybavenosti ORP Sušice

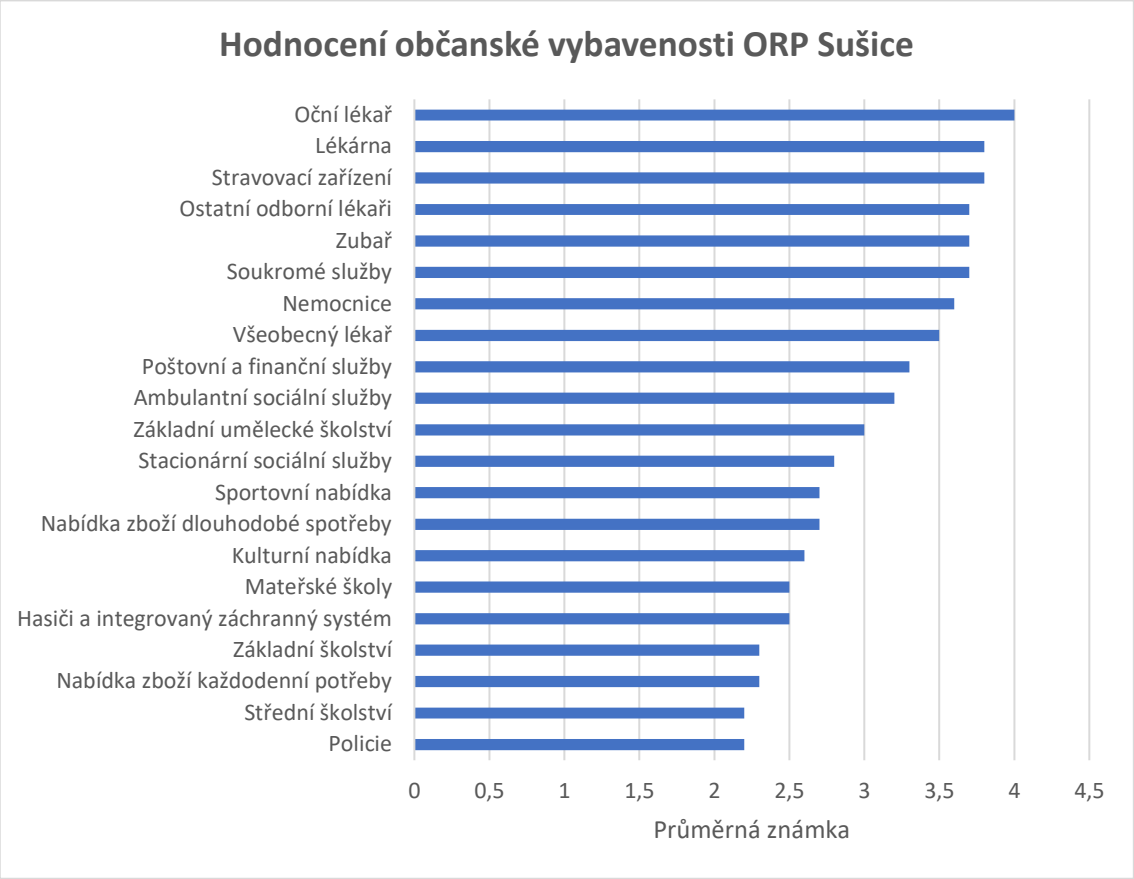

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

6.3 Investiční potřeby

Otázka číslo 19 se týkala investičních potřeb, a to jak současných, tak plánovaných na dalších deset let. Otázka měla dvě části, kde v první části respondenti vybírali ze sedmnácti možností, kdy poslední možnost byla otevřená odpověď, kde mohli respondenti specifikovat jiné potřeby pro investice. U obcí z ORP Přeštice, které se účastnily dotazníkového šetření, byla u nejvíce obcí uváděn rozvoj nebo přizpůsobování technické infrastruktury, což jako investiční potřebu uvedlo 5 obcí. Druhé dvě nejčastěji uváděné investiční potřeby byly posilování obytné funkce a zvyšování kvality občanské vybavenosti, což uvedly čtyři obce. Tři obce uvedli potřebu investic na podporu cestovního ruchu a na adaptaci na klimatickou změnu.

Obrázek 15 Investiční potřeby ORP Přeštice

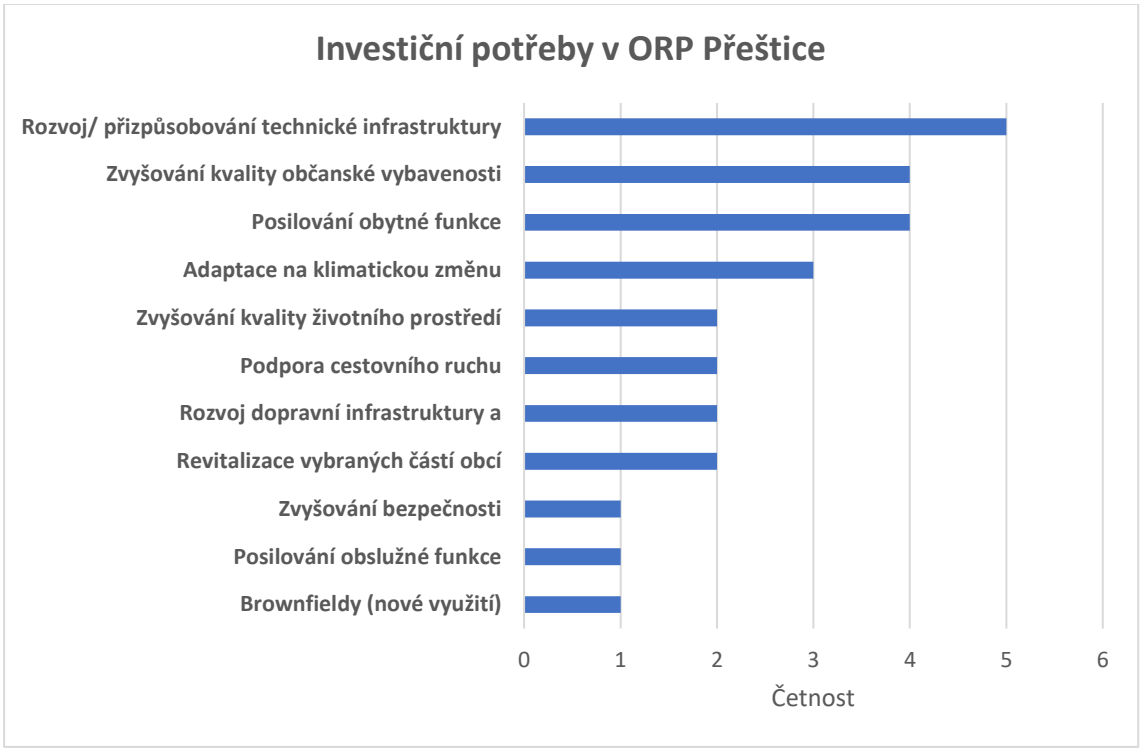

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Obrázek 16 Investiční potřeby venkovských regionů v zázemí metropolitních jader a krajských měst

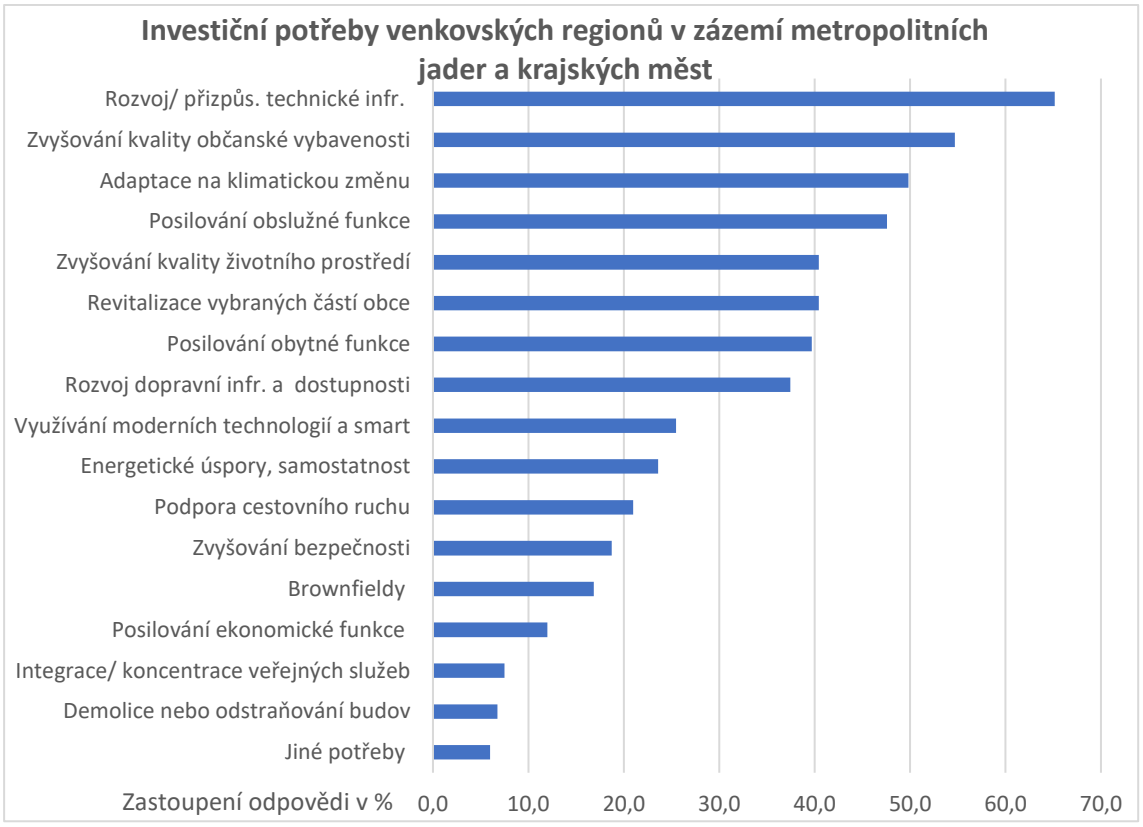

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Oproti výsledkům šetření z ORP Sušice nebyla ani jednou obcí uvedena potřeba investic v oblasti využívání moderních technologií, energetických úspor a samostatnosti a posilování ekonomické funkce. Pokud porovnáme výsledky vybraných ORP s celkovými výsledky dvou zastoupených typů venkovských regionů, je zřejmé, že základní trendy odpovídají vzorku z ORP Přeštice. Největší potřeba investic pro venkovské obce v zázemí metropolitních jader je v oblasti rozvoje a přizpůsobování technické infrastruktury. Tuto odpověď uvedlo 65,2 % obcí z regionu v zázemí metropolitních jader či krajských měst. Druhou nejčastější potřebou u obcí ze zmiňovaného regionu jsou investice do zvyšování kvality občanské vybavenosti, pro kterou hlasovalo 64,7 % obcí. I tady výsledek vzorku z ORP Přeštice odpovídá celkovému výsledku, jelikož tuto odpověď uvedly 4 obce ze 6. Důležitá je pro obce také adaptace na klimatickou změnu, kterou ve svých odpovědích uvedlo 49,8 % obcí. V našem vzorkovém výběru uvedly tuto možnost 3 obce ze 6, takže i v ORP Přeštice jde o důležitou investiční potřebu.

Obrázek 17 Investiční potřeby v ORP Sušice

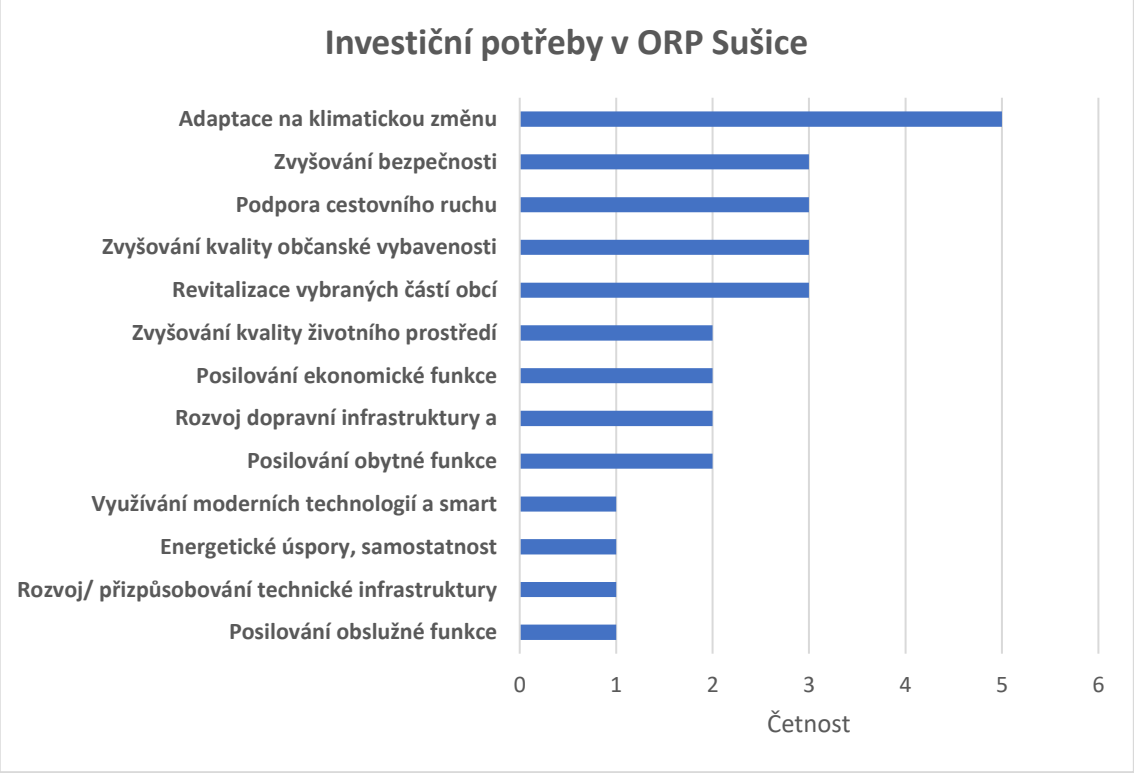

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

6.4 **Rozdíly**

U obcí z ORP Sušice je pak rozdělení odpovědí více rozprostřené, což může způsobovat rozdílnost obcí a specifičnost jejich potřeb. Nicméně nejvíce obcí považuje za nejdůležitější investice v oblasti adaptace na klimatickou změnu, což uvedlo v odpovědích 5 obcí. Dále byly shodně třikrát uvedeny investice do revitalizace vybraných částí obcí, zvyšování kvality občanské vybavenosti, podpory cestovního ruchu a zvyšování bezpečnosti. Dvakrát byly zmíněny také investice do posilování obytné funkce, rozvoje dopravní infrastruktury, posilování ekonomické funkce a zvyšování kvality ovzduší. Pokud tyto výsledky porovnáme s kompletními výsledky periferních regionů, vidíme, že například rozvoj technické infrastruktury, který je s výsledkem 70,1 % u periferních regionů nejčastější odpovědí, uvedla pouze jediná obec z ORP Sušice. Další dvě nejčastější odpovědi, posilování obytné funkce (58,1 %) a zvyšování kvality občanské vybavenosti (53,5 %), uvedly v ORP Sušice dvě a tři obce. Třetí nejčastější investiční potřebou periferních regionů byla adaptace na klimatickou změnu, kterou uvedlo 52,1 % respondentů, byla v ORP Sušice nejčetnější a uvedlo jí pět obcí ze šesti dotázaných.

Obrázek 18 Investiční potřeby obcí v periferních regionech

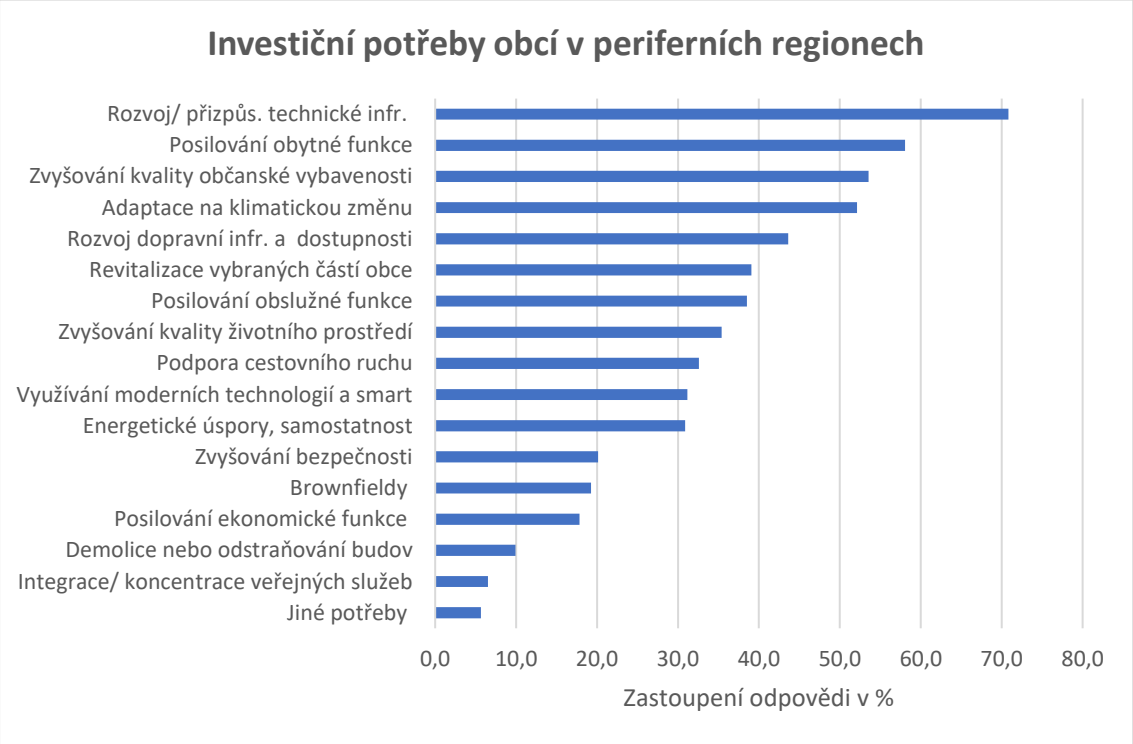

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

6.5 Překážky budoucího rozvoje

Data pro zjištění problémů, které by mohli v budoucnu tvořit překážky dalšího rozvoje byla čerpána z dotazníkového šetření, konkrétně z otázky 21. Nejčastěji zmiňovaným problémem je dle odpovědí obcí nedostatek rozvojových ploch, což uvedly 4 obce ze 6. Ve třech případech pak byly shodně uvedeny odpovědi týkající se špatné polohy a nedostatečných kompetencí místních samospráv. Ve dvou případech se také objevily problémy nedostatečné atraktivity obce z hlediska trvalého bydlení a nedostatečné koordinace zájmů mezi obcemi, městy, kraji a státem. V otevřené části této otázky, kde mohli respondenti sami napsat, co dalšího vidí jako možnou překážku budoucího rozvoje odpověděl pouze respondent obce Modrava, dle kterého zcela chybí koncepce národního parku. Při srovnání výsledků šetření dvou vybraných ORP s výsledky z obou typů venkovských regionů, tj. regionů v zázemí metropolitních center a krajských měst a regionů periferních, vidíme, že i přes malý vzorek respondentů v mnoha případech korespondují. Jak lze vidět na grafu níže, nedostatek rozvojových ploch vidí v obou ORP jako problém stejný počet obcí, a i celkový výsledek z obou regionů je velmi podobný – 39,4 u periferie a 40,1 venkov v zázemí metropolitních jader. Atraktivitu obce pro bydlení uvedly jako překážku 2 obce z ORP Sušice a pouze jedna z ORP Přeštice. Tento výsledek potvrzuje i součty z celkového šetření, kde byl rozdíl mezi dvěma vybranými typy regionů takřka 100 % a jako překážku budoucího rozvoje tuto odpověď uvedlo 21,8 % respondentů z obcí v periferních regionech a pouze 10,1 % obcí v zázemí metropolitních jader. Další odpovědí, u které lze sledovat stejné nebo podobné výsledky jako u celkových výsledků je špatná poloha. Tu jako překážku uvedly tři obce z periferního regionu ORP Sušice a pouze jedna z ORP Přeštice. V celkových výsledcích dvou zkoumaných typů regionů byl pak poměr mezi periferií a venkovem v zázemí metropolitních jader 19,8 % proti 9 %. Tento poměr v zastoupení špatné polohy jakožto překážky rozvoje obcí není nijak překvapující, protože právě špatná poloha se otiskuje do mnoha aspektů rozvoje venkova jako je například vznik nových podnikatelských subjektů a s ním spojený vznik pracovních pozic, atraktivita obce pro bydlení ekonomicky aktivních lidí, kterým špatná poloha komplikuje spojení s prací i dalšími potřebami atd. Zvláště pak v případě zkoumaného ORP Sušice, které se nachází mimo významné dopravní uzly i významná centra, je pak závažnost špatné polohy nasnadě.

Obrázek 19 Porovnání překážek budoucího rozvoje ORP Sušice a ORP Přeštice

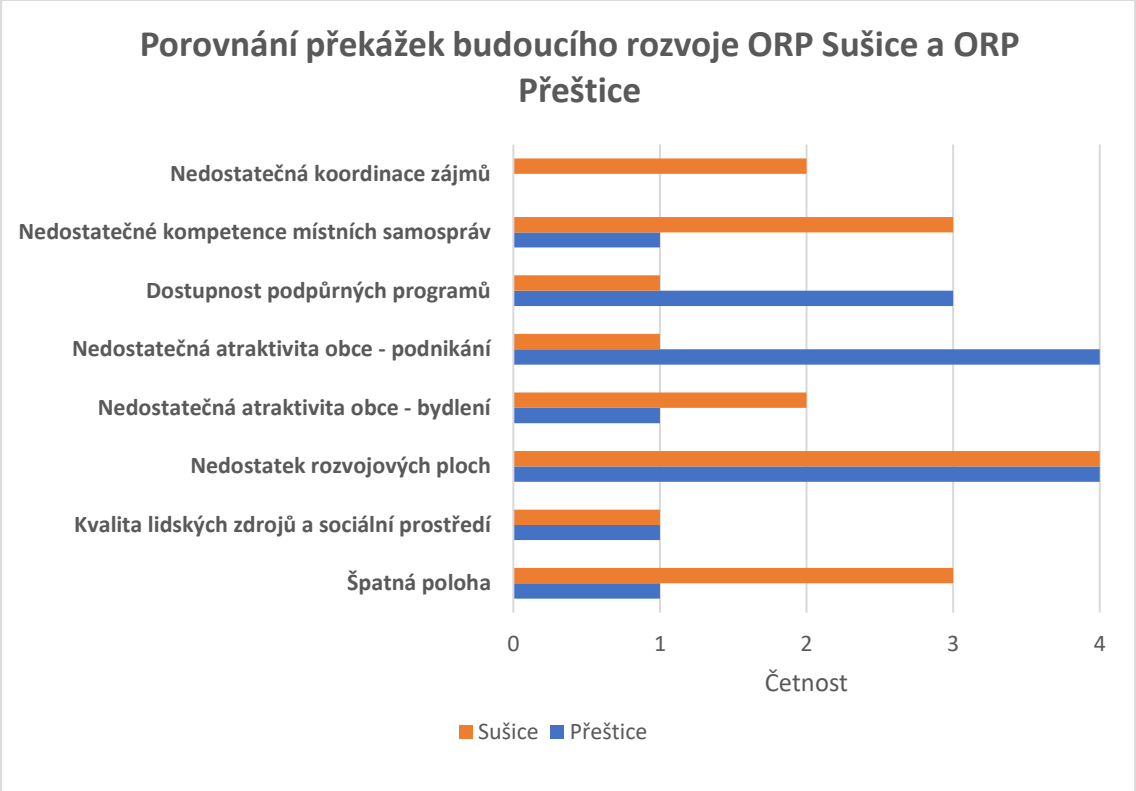

Zdroje: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

6.6 **Projekty**

Pro zhodnocení největších problémů obcí v obou typech regionů jsem analyzoval výsledky otázky č.22 z dotazníkového šetření. V této otázce měli respondenti uvést klíčové projekty, které by se měli v jejich obci realizovat a které nelze financovat z vlastních zdrojů. Otázka měla šest částí, kde mohli respondenti uvést 6 různých projektů seřazených podle důležitosti. Vyhodnocení výsledků této otázky bylo ztíženo tím, že šlo o otázku s otevřenými odpověďmi. Pro zjednodušení vyhodnocení výsledků jsem tedy vytvořil 7 kategorií, do kterých jsem zařazoval nejčastější odpovědi. Tyto kategorie jsou: technická infrastruktura (vodovod, odpadové hospodářství apod.), komerční nabídka (obchody), dopravní obslužnost, společenská centra či podpora spolků, výstavba/rekonstrukce sportovních areálů, zlepšení obytné funkce, školství. Ukázalo se, že největším problémem je již dlouhodobě řešený problém technické infrastruktury a konkrétně vybavenost vodovody či kanalizací. Projekty zaměřené povětšinou na výstavbu vodovodů či kanalizací uvedlo 8 obcí, konkrétně 4 z každého ORP. Nedostatečná technická infrastruktura zvláště v menších obcích je odjakživa jedním z nejčastějších problémů venkova, a to nejen v České republice. V článku Regional Diversification of

Investment Needs of Municipalities in Poland and Possibilities of their Financing by Means of EU Funds in the Perspective of the Year 2020, který napsal polský geograf Jacek Sierak, (Sierak, 2020) se autor zabývá investičními potřebami polského venkova, a popisuje právě problém nedostatečných sítí vodovodů a kanalizací ve venkovských obcích.

Dalším často uváděným zaměřením projektů byla výstavba nebo rekonstrukce sportovních areálů. Potřeba investic na výstavbu nebo revitalizaci sportovních areálů je zřejmá hlavně v ORP Přeštice, kde ji uvedly dokonce 4 obce. Konkrétně šlo o tři sportovní haly nebo budovy určené ke sportu a jednu cyklotrasu. V ORP Sušice se tato odpověď vyskytla pouze jednou, a šlo o cyklostezku. Pokud se podíváme na celkové výsledky šetření, tak lze vidět, že potřeba investovat do sportovišť je zřejmá hlavně u obcí větších, s počtem obyvatel nad 1000.

Posledním častěji uváděný záměrem projektů bylo zlepšování obytné funkce. Tuto odpověď uvedly tři obce z ORP Přeštice. Ve všech případech šlo o zajištění nových pozemků a tvorbu obytných zón, čímž se obce snaží nalákat nebo udržet mladé obyvatele, kteří by jinak kvůli nepříznivé nabídce bydlení odešli jinam. Z ORP Sušice uvedla zlepšení obytné funkce pouze jedna obec, a to ta počtem obyvatel nejmenší – Modrava. Jedná se v tomto případě o výstavbu deseti rodinných domů nebo bytů, čímž by obec chtěla stabilizovat demografickou situaci.

7 Shrnutí poznatků z dotazníkového šetření

Z výsledků odpovědí vybraných otázek z dotazníkového šetření vyplývá, že na vývoj jejich obcí v posledních deseti letech nahlížejí o něco více negativně než v ORP Přeštice. Jedinou výjimkou je počet turistů, což lze ovšem přisuzovat tomu, že v obcích, které se účastnily šetření, jsou tři obce, které lze nazvat jako turisticky atraktivní – Modrava, Velhartice a Sušice. V celkových výsledcích jsou obyvatelé periferních oblastí nejvíce (61 %) spokojeni s počtem nově postavených bytů a nejméně (14,7 %) s počtem nových pracovních pozic. Výsledek v druhém typu regionů je podobný, jen v poměru 74.2 % a 20,2 %.

V hodnocení občanské vybavenosti skončily u ORP Přeštice nejlépe poštovní a finanční služby, dostupnost středních škol a stravovací zařízení. Dostupnost finančních služeb lze přisuzovat tomu, že se všech obcí v ORP je dobré spojení do centra, kterým je město Přeštice, a v něm se kromě pošty nachází mimo jiné i pobočky tří bank a několik poboček pojišťoven. Dobré hodnocení středního školství je jistě způsobeno dobrou dostupností a spojením s městem Plzní, ve kterém se nachází mnoho středních škol. Kladné hodnocení středního školství bylo i u obcí z ORP Sušice, v jehož centru se také střední odborná škola nachází. Nedostatky v určitých odvětvích a nespokojenost s nimi, která se objevila u obou ORP byly služby odborných lékařů a lékáren. Problém se specializovanými lékaři je zřetelný ve většině venkovských regionů, jelikož lékaři se koncentrují hlavně do větších center a měst, kde mají jistotu dostatku pacientů a lepšího finančního ohodnocení. Tento výsledek potvrzuje dlouhotrvající problém s dostupností lékařů na venkově, který se stále prohlubuje, jelikož lékaři, kteří své ordinace v menších obcích mají jsou často v pokročilém věku, končí a pro mladší generaci již tato místa nejsou atraktivní.

Při hodnocení investičních potřeb jednotlivých regionů jsem kromě odpovědí na otázku č.19 z dotazníkového šetření bral v potaz i odpovědi z otázky č.22 a celkové výsledky obou typů venkovských regionů. U odpovědí ORP Přeštice totiž výsledky zhruba odpovídali celkovým výsledkům obcí z regionů v zázemí metropolitních jader a krajských měst, tj. největší potřeby investic jsou v rozvoji a přizpůsobování technické infrastruktury, zvyšování kvality občanské vybavenosti a posilování obytné funkce. Nicméně při porovnání odpovědí obcí z ORP Sušice s celkovými výsledky periferních regionů jsou vidět značné rozdíly. Většina obcí z ORP Sušice totiž uvedlo jako největší potřebu investic adaptaci na klimatickou změnu, což je odpověď, která je v celkových

výsledcích periferních regionů až na čtvrtém místě. Stejně tak rozvoj a přizpůsobování technické infrastruktury, které jako důležitou oblast investic uvedlo 70,7 % obcí z periferních regionů, uvedla jako odpověď pouze jediná obec z ORP Sušice. Nicméně i zde je vidět velká potřeba investic do adaptace na klimatickou změnu. Při zohlednění výsledků otázky 22, tj. projektů, do kterých by obce potřebovali investovat, se potvrdil význam investic do rozvoje technické infrastruktury, jelikož projekty s tímto zaměřením uvedlo dokonce 8 obcí, 4 z každého ORP. V případě ORP Přeštice byly v projektech i 4x zmíněny opravy nebo výstavby sportovišť. Investice do dopravní obslužnosti uvedly 2 obce v ORP Sušice, což se dá také vysvětlit řídkou dopravní sítí v daném ORP a nevalnou kvalitou pozemních komunikací.

Závěr a doporučení pro budoucí rozvoj

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že zkoumané venkovské regiony se v obou případech potýkají s problémy a nedostatky v oblasti občanské vybavenosti, a hlavně technické infrastruktury. Tyto problémy jsou již dlouho fenoménem venkova nejen v Česku. Při zkoumání materiálů a zpráv orgánů činných v místním rozvoji, je vidět, že jsou si činitelé, jako jsou například místní akční skupiny, těchto problémů vědomi, a také se snaží zjišťovat si potřeby a problémy například dotazníkovými šetřeními či hlasováním. Jedno z aktuálních dotazníkových šetření, které vytvořila MAS Aktivios, působící na území ORP Přeštice, obsahuje právě otázky ohledně největších problému a potřeb finanční podpory. Problémy s nedostatečnou technickou infrastrukturou však, hlavně pro malé obce, nemají jednoduché řešení. Jde totiž většinou o výstavby vodovodů či kanalizací a jde tak o finančně velmi náročné projekty, které menší obce bez finančních prostředků musí řešit prakticky výhradně z dotací. Jenže získání těchto dotací je spojeno s velmi velkou administrativní záležitostí, na kterou je potřeba specializovaný pracovník s patřičnými znalostmi, a málokterá obec disponuje takto kompetentní osobou, nebo má možnosti na to, si takovou osobu najmout. Problémem je často i to, že podmínky získání dotací jsou složité a příliš konkrétní, tudíž je pro obce těžké uzpůsobit jejich specifické potřeby tak, aby na dotace dostáhly. Nasnadě je tak zjednodušení nebo rozšíření záměru dotací, což by ulehčilo obcím jejich získávání i na velmi specifické projekty dané obce. Problém složitosti administrativy při podpoře místního rozvoje se zjevně odráží i v názorech na překážky budoucího rozvoje, kde 3 obce ze 6 z ORP Sušice uvedly jako překážku nedostatečné kompetence místních samospráv.

Problémy s občanskou vybaveností, které mají oba zkoumané regiony společné jsou hlavně v oblasti zdravotnictví, konkrétně v počtu odborných ordinací a nabídek lékáren. Řešením nevalné atraktivity venkovských oblastí pro mladé lékaře by bylo zvýšení platových podmínek. Nicméně tento problém je zřetelný v celém Českém zdravotnictví a projevuje se často i odchodem lékařů do zahraničí. Možností by bylo i nabízet například zvýhodněné nájmy nebo dotování výbavy ordinace ze strany obcí, nicméně dostupnost vhodných prostor pro ordinace lékařů je velmi specifická a nelze ji očekávat u všech obcí. Horší dostupnost lékáren by mohla být řešena například vybudováním výdejních míst, ve kterých by si lidé mohli vyzvedávat léky, aniž by museli cestovat do větších center, ve kterých se lékárna nachází. Možností by byly i například prodejní vozy, které by v dané

dny objížděly předem nasmlouvané obce. Překážkou ve využívání těchto řešení by ale mohla být nutnost využívání internetu či jiných moderních technologií, jelikož obzvláště u starších občanů, pro které je dostupnost léků nejsložitější, často nemají ani mobilní telefony, na kterých by fungovaly elektronické recepty. V ORP Sušice byla špatně hodnocena i nabídka soukromých služeb. Tento problém se prolíná s podporou podnikatelů a jejich spoluprací na místním rozvoji. Jelikož venkov, a periferní venkov obzvláště, není pro podnikání příhodné místo, a to ať už z nedostatku uchazečů o práci s vyšším vzděláním, nedostatečnému dopravnímu spojení, či nemožnosti využívat úspor z rozsahu, mohla by podnikatelům pomoci větší pomoc z místních organizací jako jsou například místní akční skupiny. Ty sice vypisují výzvy a na území plzeňského kraje například spolupracují s regionální hospodářskou komorou, ale přesto je spolupráce podnikatelů a MAS poměrně slabá. V dotazníkovém šetření z roku 2020, určeném pro MAS v celé republice, odpovědělo pouze 23 % dotázaných, že s nimi spolupracují podnikatelé z oblastí, kde působí. (Binek & kol., Místní akční skupiny: Leadeři venkova?, 2020) Pomohlo by proto možná dělat více výzev pro podnikatele a dělat výzvy více otevřené, aby se jich mohli účastnit podnikatelé z více odvětví. Lepší podpora pro podnikání by tak mohla zlepšit i výhledy do budoucna, jelikož obce v ORP Přeštice uvedly jako překážku budoucího místního rozvoje právě nízkou atraktivitu obce pro podnikání.

Překážky v budoucím rozvoji, kromě těch spojených s polohou, vidí obce z periferního regionu ORP Sušice i ve špatné koordinaci zájmů mezi obcemi, městy, kraji a státem. Tento problém zřejmě pramení z toho, že stát a kraje často upírají pozornost k regionům, které jsou ekonomicky výkonnější, a tudíž mají větší perspektivu. Šancí pro ORP Sušice by mohlo být větší úsilí v podpoře turismu, který má v tomto regionu potenciál. Obce jako Modrava a Velhartice ve svých odpovědích dokonce zmiňují, že jim chybí parkoviště pro návštěvníky či větší aktivita ze strany národního parku. Využití potenciálu například k vybudování

Velkým otazníkem do budoucna zůstává, jak změní situaci epidemie koronaviru a další ekonomické změny. Již teď je totiž zřejmé, že jen díky změnám v rozpočtu a například zrušení superhrubé mzdy, budou mít obce v dalších letech značně snížené příjmy. Jako následek krize může také nastat snížení jejich daňových příjmů, což situace jejich rozpočtů ještě zhorší. Nicméně je pozitivní, že i neziskové organizace se stále snaží

vytvářet i do budoucna programy co nejvíce cílící na problémy regionů na nichž působí, a podle zpravodajů, které vydávají lze vidět, že obce programů hojně využívají.

Seznam použitých zdrojů

Binek, J., & kol., a. (2007). *Venkovský prostor a jeho oživení.* Georgetown.

Binek, J., & kol., a. (2020). *Místní akční skupiny: Leadeři venkova?* GaREP, spol. s. r. o.

Blažek, J., & Uhlíř, D. (2020). *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace.* Karolinum.

Centrum pro komunitní práci západní Čechy. (Listopad 2006). *Sociodemografická analýza správního bvodu obce s rozšířenou působností Přeštice.* Načteno z Město Přeštice: https://www.prestice-mesto.cz/e_download.php?file=data/editor/171cs_1.pdf&original=SDAposledni_korektura.pdf

Český statistický úřad. (2010). *Postavení venkova v Jihočeském kraji.* Načteno z Český statistický úřad: https://www.czso.cz/documents/10180/20565975/31136109a10.pdf/4fd0c582-65a0-4a79-a86a-1e88bb4c3e8c?version=1.0

Ježek, J., & Mičudová, K. (2020). *Investiční potřeby venkovských obcí v České republice.* Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

Mapové výstupy. (2021). Načteno z Atlas venkova.

Marada, M., & Květoň, V. (7. Únor 2011). *Rozdíly v dopravní obslužnosti v regionech českého venkova*. Načteno z Deník veřejné správy: http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6470710

MAS Aktivios, z. s. (2021). *Zpravodaj MAS Aktivios, z. s.*

MAS Aktivios, z. s. (2021). Anketa. *Zpravodaj*, 11-14.

Městský úřad Přeštice. (2018). *Územní studie krajiny ORP Přeštice.* Načteno z Město Přeštice: https://www.prestice-mesto.cz/e_download.php?file=data/editor/328cs_1.pdf&original=ÚSK%20Přeštice%20návrh.pdf

Mikroregiony a místní akční skupiny. (2008). Načteno z Ministerstvo vnitra České Republiky: https://www.mvcr.cz/clanek/mikroregiony-a-mistni-akcni-skupiny.aspx

Místní akční skupiny. (2020). Načteno z Národní síť místních akčních skupin České republiky: http://nsmascr.cz/o-nas/mistni-akcni-skupiny/

ORP Sušice. (2015). *Strategie území správního obvodu ORP Sušice.* Načteno z Databáze strategií: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/sd_susice.pdf

Ouředníček, M., Špačková, P. Š., & Feřtrová, M. (2011). Změny sociálního prostředí a kvality života v depopulačních regionech České republiky. *Sociologický časopis*, stránky 777-803.

Perlín, R. (2008). *Venkov, typologie venkovského prostoru.* Načteno z Ministerstvo vnitra: https://www.mvcr.cz/soubor/perlin-pdf

Perlín, R., Kučerová, S., & Kučera, Z. (2010). Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, stránky 161-187.

Polák, K., & Hošťálek, P. (2019). *Strategický dokument prevence kriminality města Přeštice.* Načteno z Databáze strategií: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategicky-dokument-prevence-kriminality-mesta-prestice-pro-obdobi-let-2019-2023_1.pdf

Pošumaví, M. (2020). *O nás*. Načteno z Místní akční skupina Pošumaví: https://www.masposumavi.cz/o-nas-1/mapa/strucna-historie-mas-posumavi/

Regionální rozvoj. (2021). Načteno z Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: https://mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj

Regionální rozvojová agentura Plzeňského kraje. (2021). *Základní informace o společnosti*. Načteno z Regionální rozvojová agentura Plzeňského kraje: https://www.rra-pk.cz/o-nas/

Sádlo, J. a. (2005). *Krajina a revoluce.* Malá Skála.

Sierak, J. (2020). Regional Diversification of Investment Needs of Municipalities in Poland and Possibilities of their Financing by Means of EU Funds in the Perspective of the Year 2020. *Selected Problems of Development of Polish Regions in the Perspective of 2020*, (stránky 151-179).

Sklenička, P. (2003). *Základy krajinného plánování.* Praha: Skleničková.

Středisko pro výzkum regionálního rozvoje Západočeské univerzity v Plzni; Ostravská univerzita. (2019-2020). Výzkum rozvojových problémů, budoucích výzev a investičních potřeb obcí a měst v ČR. *Budoucnost vevkova v České republice: Výzvy, vize, rozvojové scénáře a adaptační strategie*. Plzeň, Česká republika.

Sýkora, J. (1998). *Venkovský prostor.* Praha: ČVUT.

Szcyrba, Z. (2005). Venkovský maloobchod v Česku a jeho nová pozice: diskusní příspevek k problematice periferních oblastí. V M. Novotná, *Problémy periferních oblastí* (stránky 53-73). Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Veřejná databáze VDB. (2020). Načteno z Český statistický úřad: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/

Zachová, A., & Hochsnedlová, P. (5.. Duben 2019). *Jak pomoci českému venkovu*. Načteno z Euractiv.cz: https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/jak-pomoci-ceskemu-venkovu/

Ženka, J., & Slach, O. a. (2021). *Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí.* Ostrava: En Face s. r. o.

Ženka, J., Sopkuliak, A., & Slach, O. (Květen 2017). Typologie českých nemeropolitních regionů z hlediska faktorů, mechanismů a aktérů regionálního rozvoje. *Geografie*, stránky 281-309.

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vývoj počtu nejmladší a nejstarší skupiny obyvatel v letech 2009–2019.....33

Obrázek 2 Občanská vybavenost venkovských regionů v zázemí metropolitních jader a krajských měst.....39

Obrázek 3 Pohyb obyvatelstva v ORP Přeštice v letech 2009–2019.....41

Obrázek 4 Doprava a vybraná zařízení občanské vybavenosti ORP Přeštice.....44

Obrázek 5 Schéma řešených a neřešených investičních potřeb ORP Přeštice.....46

Obrázek 6 Pohyb obyvatelstva v ORP Sušice.....48

Obrázek 7 Doprava a vybraná zařízení občanské vybavenosti ORP Sušice.....50

Obrázek 8 Schéma řešených a neřešených investičních potřeb 52

Obrázek 9 Vývoj indexu stáří ve sledovaných ORP v letech 2010–2019 53

Obrázek 10 Vývoj nezaměstnanosti v ORP Sušice a ORP Přeštice v letech 2010–2019 54

Obrázek 11 Míra nezaměstnanosti v Plzeňském kraji 55

Obrázek 12 Hodnocení vývoje v posledních deseti letech v ORP Sušice a ORP Přeštice 57

Obrázek 13 Hodnocení občanské vybavenosti ORP Přeštice 58

Obrázek 14 Hodnocení občanské vybavenosti ORP Sušice 59

Obrázek 15 Investiční potřeby ORP Přeštice.....60

Obrázek 16 Investiční potřeby venkovských regionů v zázemí metropolitních jader a krajských měst.....60

Obrázek 17 Investiční potřeby v ORP Sušice 61

Obrázek 18 Investiční potřeby obcí v periferních regionech 62

Obrázek 19 Porovnání překážek budoucího rozvoje ORP Sušice a ORP Přeštice 64

Seznam příloh

Abstrakt

Štich, J. (2021. *Investiční potřeby obcí v modelových venkovských regionech* (Bakalářská práce), Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, Česko.

Klíčová slova: investice, venkov, problémy, periferní regiony, regiony v zázemí metropolitních jader

Investiční potřeby venkovských regionů a jejich identifikace jsou důležitou součástí podpory místního rozvoje venkova. Vzhledem k rozdílům mezi jednotlivými obcemi a jejich potřebami se tato práce snaží při porovnání dvou odlišných typů venkova, tj. periferní regiony a venkovské obce v zázemí metropolitních jader, najít jak společné problémy a potřeby, tak i ty specifické pro daný region. V teoretické části práce je popsáno vymezení, stručná historie a možnosti typologie českého venkova. V praktické části jsou pak vybrány dva správní obvody zastupující porovnávané typy venkova. Dále je provedena jejich analýza, porovnání a vyhodnocení jejich odpovědí z dotazníkového šetření provedeného na přelomu roku 2019 a 2020. K analýze byla použita data z veřejné databáze Českého statistického úřadu a strategických plánů obou ORP, z nichž některá byla znázorněna za pomoci grafů či obrázků. Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že největším problémem obou regionů je často zmiňovaný nedostatek v oblasti technické infrastruktury a celkové občanské vybavenosti. V závěru jsou také analyzovány konkrétní problémy a potřeby správních obvodů Sušice a Přeštice, a také jsou navrženy další kroky pro zlepšení situace budoucího místního rozvoje.

Abstract

Štich, J. (2021). *Investment needs of municipalities in model rural regions* (Bachelor Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economics, Czech Republic.

Key words: investments, rural development, peripheral regions, hinterland of metropolitan cores

The investment needs of rural municipalities and their identification are an important part of supporting local rural development. Because of the differences between individual municipalities and their needs, this thesis tries to find both common problems and needs of both regions and those that are specific to the given region, in this example peripheral regions and rural municipalities in the hinterland of metropolitan cores. The theoretical part of the thesis describes the definition, brief history and possible types of typology of the Czech countryside. In the practical part, two administrative districts representing the compared types of countryside are selected. Furthermore, they are analyzed, compared and evaluation of their answers from a questionnaire survey conducted at the turn of 2019 and 2020 is made. Data come from the public database of the Czech Statistical Office and strategic plans of both administrative districts, some of which were shown with the help of graphs or pictures. The results of the questionnaire survey showed that the biggest problems of both regions are the often mentioned lack of technical infrastructure and overall civic amenities. Finally, the specific problems and needs of the administrative districts of Sušice and Přeštice are also analyzed, and further steps are proposed to improve the situation of future local development.